

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Ex-post evaluace projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015

Ex-post Evaluation of the Project Pilsen European Capital of Culture 2015

Tomáš Majer

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tomáš MAJER**
Osobní číslo: **K17B0446P**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Ekonomická a regionální geografie**
Téma práce: **Ex-post evaluace projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

1. Proveďte shrnutí dosavadních poznatků o měření dopadů kulturních událostí (velkých eventů) na rozvoj měst na základě studia odborné literatury.
2. Představte projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 a jeho aktivity.
3. Proveďte ex-post evaluaci tohoto projektu (vybraných aspektů hodnocení) na základě studia dokumentů, práce se statistickými daty a vlastního empirického výzkumu.
4. Proveďte shrnutí a zhodnocení získaných poznatků.

Seznam doporučené literatury:

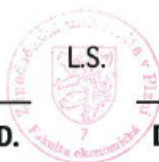
- Ježek, J., Šlehoferová, M., Ircingová, J., & Janeček, P. (2016). *Výzkum informovanosti, postojů a participace obyvatel města Plzně na projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: ZČU.
- Ježek, J., Šlehoferová, M., Ircingová, J., & Janeček, P. (2016). *Výzkum ekonomických efektů projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: ZČU.
- Kunzmann, K. (2002). Kultur, Wirtschaft und Raumentwicklung. *Informationen zur Raumentwicklung*, 4(4/5), 185-197. Dostupné z: https://www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/Veroeffentlichungen/lzR/2002/Downloads/4_5Kunzmann.pdf?__blob=publicationFile&v=2.
- Liu, Y. D. (2014). Cultural Events and Cultural Tourism Development: Lessons from the European Capitals of Culture. *European Planning Studies*, 22(3), 498-514. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09654313.2012.752442?needAccess=true>.
- Palmer, R. (2004, 2007). *European Cities and Capitals of Culture: Part I. and II. Study Prepared for the European Commission*. Brussels: Palmer-Rae Associates.
- Raabová, T. (2010). *Multiplikační efekty kulturních odvětví v České republice. Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR*. Praha: Institut umění.
- Raabová, T. (2016). *Evropské hlavní město kultury Plzeň 2015: Dopady výdajů návštěvníků na ekonomiku ČR*. Praha: Economic impact.

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **22. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **22. dubna 2020**

Doc. Ing. Michaela Krechovská, Ph.D.
děkanka

Doc. PaedDr. Alena Matušková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 22. října 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Ex-post evaluace projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 7. května 2020

.....

podpis autora

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Doc. RNDr. Jirímu Ježkovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce „Ex-post evaluace projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015“ a veškeré rady, které mi pomohly se v problematice zorientovat. Dále děkuji PhDr. Květuši Sokolové a Mgr. Kristině Štěpánové za zajímavé příspěvky v rámci rozhovorů o projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíle a metodika práce	10
2 Evropské hlavní město kultury	12
2.1 Titul EHMK a jeho historie	12
2.2 Dopady titulu EHMK na pořadatelská města	15
2.3 Evaluace velkých kulturních projektů na příkladu EHMK	18
2.3.1 Evaluace iniciovaná jednotlivými městy.....	19
2.3.2 Evaluace iniciovaná Evropskou komisí	22
2.3.3 Evaluace v období 2020–2033.....	23
3 Projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015	25
3.1 Kandidatura a výběr Plzně EHMK 2015	25
3.2 Přípravná fáze projektu.....	26
3.3 Realizační fáze projektu	29
3.3.1 Program	30
3.3.2 Mezinárodní spolupráce	33
3.4 Evaluační fáze: období po roce 2015	33
3.5 Problémy projektu.....	36
4 Ex-post evaluace na základě vybraných aspektů hodnocení.....	39
4.1 Kultura.....	42
4.1.1 Kulturní program v realizační fázi projektu EHMK.....	43
4.1.2 Vliv projektu EHMK na kulturní nabídku ve městě Plzeň.....	44
4.1.3 Vliv projektu EHMK na kulturní aktéry ve městě Plzeň	46
4.1.4 Vize kultury města Plzně do roku 2030	51
4.2 Cestovní ruch	53
4.2.1 Cestovní ruch ve městě Plzeň v roce 2015 a vliv EHMK.....	53

4.2.2 Cestovní ruch ve městě Plzeň po roce 2015	55
Závěr	59
Seznam použitých zdrojů	62
Seznam zkratk	71
Seznam tabulek.....	72
Seznam obrázků	73
Seznam příloh	74
Přílohy	
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

V roce 2015 se město Plzeň pyšnilo titulem Evropského hlavního města kultury (dále jen EHMK). Spolu s belgickým Monsem byla Plzeň nositelem titulu v roce, kdy si Evropa připomínala třicetileté výročí úspěšného projektu, díky němuž řada měst získala novou tvář a výrazně se zapsala na kulturní mapu. O totéž se před pěti lety snažila západočeská metropole. Město Plzeň ušlo dlouhou cestu od prvních myšlenek se projektu zúčastnit, přes dvoukolové výběrové řízení, oficiální udělení titulu až po slavnostní zahájení projektu v lednu 2015, v rámci něhož se zcela zaplnilo plzeňské náměstí Republiky. Výjimečnému plzeňskému roku 2015 předcházelo dlouhé období příprav, během něhož museli organizátoři řešit starosti, které ne vždy byly příjemného charakteru. Tak či onak, Plzeň se v roce 2015 „otevřela“ a díky bohatému kulturnímu programu za sebou nechala výraznou stopu. Plzeňané se setkali s výrazným oživením veřejného a kulturního prostoru města a návštěvníci poznali „otevřenou Plzeň“ ve zcela jiném světle a tento slogan přestal být pouhou konotací k vyhlášenému plzeňskému pivu.

Tato práce se projektem Plzeň – EHMK 2015 detailně zabývá a snaží se konkrétně přiblížit cestu, kterou se projekt ubíral. Prakticky ústředním tématem bakalářské práce je problematika evaluace. Kromě evaluace plzeňského projektu je část práce věnována evaluacím a různým přístupům k vyhodnocování velkých kulturních projektů EHMK, kterých v minulosti existovala celá řada. Závěrečná část práce se zaměří na evaluaci v oblasti kultury a cestovního ruchu ve městě Plzeň.

1 Cíle a metodika práce

Hlavním cílem práce je provést evaluační výzkum projektu Plzeň – EHMK 2015 v oblasti kultury a cestovního ruchu. Evaluační výzkum bude proveden na základě studia strategických dokumentů, evaluačních zpráv, vlastního výzkumu a dalších zdrojů. Práce se zaměří také na vliv projektu na oblasti kultury a cestovního ruchu po fázi realizace projektu.

Práce má dále tři dílčí cíle. V rámci studia projektu EHMK bude cílem analyzovat vývoj projektu až do dnešní fáze a podat informace o dopadech projektu na jednotlivá města. Dalším cílem bude shrnout dosavadní poznatky o měření dopadů tohoto projektu na bázi obsahové analýzy vybraných evaluačních zpráv.

Třetím dílčím cílem práce je představit projekt Plzeň – EHMK 2015, kde je zapotřebí analyzovat vývoj projektu od počáteční fáze, tedy od myšlenky přihlásit se do soutěže. V tomto ohledu bude zapotřebí podrobněji rozebrat hlavní programové body klíčového roku 2015 a podat svědectví o aktivitách spojených s projektem i po skončení EHMK.

Ke zpracování tématu byla využita obsahová analýza jednotlivých evaluačních zpráv, studií na téma EHMK a materiálů vypracovaných institucemi Evropské unie či z jejich pověření. Na počátku bylo potřeba provést celkovou rešerši literatury, a to nejen literatury zaměřené na projekt Plzeň – EHMK 2015, ale především literatury zaměřené na evaluační výzkum projektů EHMK. Na to, aby byla sepsána závěrečná kapitola, bylo nejprve třeba shrnout dosavadní vývoj projektu a EHMK, stejně tak shrnout poznatky o měření dopadů EHMK a představit projekt Plzeň – EHMK 2015 již od kandidatury a následné přípravné fáze.

Za účelem tvorby závěrečné kapitoly zabývající se ex-post evaluací s důrazem na kulturu a cestovní ruch byly provedeny strukturované rozhovory. První rozhovor byl zaměřen na kulturu ve městě Plzeň a dopadu projektu Plzeň – EHMK 2015 na tuto oblast. Respondentkou byla PhDr. Květuše Sokolová, vedoucí Odboru kultury magistrátu města Plzně (MMP). Druhý rozhovor se týkal problematiky cestovního ruchu ve městě Plzeň, kde byly rovněž akcentovány dopady projektu Plzeň – EHMK 2015 na cestovní ruch. Respondentkou byla Mgr. Kristina Štěpánová, zástupce ředitelky organizace Plzeň – TURISMUS a vedoucí úseku rozvoje destinace.

K vypracování byla využita veřejně dostupná sekundární data prezentovaná v evaluačních zprávách, výročních zprávách jednotlivých institucí a data z Českého statistického úřadu. K tvorbě práce bylo využito řady zdrojů. Kromě odborné literatury a evaluačních zpráv tvoří část použitých zdrojů články veřejnoprávních a dalších médií, zabývající se tematikou projektu Plzeň – EHMK 2015. Cenným zdrojem se ukázala také literatura, na které se podíleli členové katedry geografie při Fakultě ekonomické Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s dalšími pracovišti univerzity.

2 Evropské hlavní město kultury

Titul Evropské hlavní město kultury (EHMK) je vždy na jeden rok propůjčován Evropskou unií jednomu či více evropským městům (většinou dvěma), která mají po celý rok možnost představit svůj kulturní život a jeho rozvoj (Kreativní Evropa 2020). EHMK lze označit za velký kulturní projekt, který Ježek a kol. (2013) zařazují mezi velké eventy podle typologie, kterou vytvořili Dziomba a Matuschewski (2007). Ti velké eventy popisují jako dočasné události s propracovaným systémem investic, na němž se podílí jak místní, tak státní správa i soukromý sektor. V řadě případů lze pozorovat vysoké investice do infrastruktury. Jako příklady uvádějí události typu olympijské hry, veletrhy EXPO či různé druhy národních oslav. V zahraniční literatuře se v souvislosti s EHMK užívá pojem „mega event“ (Palmer 2004, Garcia a Cox 2013).

2.1 Titul EHMK a jeho historie

Historie projektu EHMK sahá do roku 1985, kdy iniciativu schválila Rada ministrů Evropského společenství na podnět řecké ministryně kultury Meliny Mercouri, která se zasazovala o silnější pozici umění, kultury a kreativity (Palmer 2004). Na její počest nese jméno cena, kterou Evropská komise navrhuje udělit vítězným městům. Ta mají nárok získat od Evropské komise dotaci v hodnotě 1,5 milionu €¹. Cena se ovšem neuděluje automaticky, ale až při splnění určitých podmínek.

Titul prvního Evropského města kultury připadl v roce 1985 Athénám. Projekt sám prošel za 35 let své existence řadou změn. Jednou z nejvýraznějších byla změna z roku 1999, kdy se na základě rozhodnutí Rady EU přetransformovalo „evropské město kultury“ na „evropské hlavní město kultury“. Rozhodnutí navíc přineslo hlubokou programovou proměnu, která umožňovala se zúčastnit projektu i nečlenským státům EU (Ježek a kol. 2013). Toto rozhodnutí spolu s rozšiřující se evropskou integrací je jedním z důvodů, že se mezi léty 1985 – 2020 mohlo pyšnit titulem EHMK celkem šedesát různých měst z šestadvaceti států. Studie Garciové a Coxové (2013), která vznikla v rámci požadavku Výboru Evropského parlamentu pro kulturu a vzdělávání, shrnuje projekt do čtyř fází.

¹ Hodnota Ceny Meliny Mercouri 1,5 milionu € je ovšem pouze zlomkem celkového rozpočtu EHMK

V **první fázi** (1985–1996) se vybíralo město, které zvolil členský stát tehdejšího Evropského společenství. Programy byly organizovány s menšími finančními prostředky a menším časem na naplánování aktivit, na což měla města většinou méně než dva roky. Jako průlomový se ukázal rok 1990, kdy titul EHMK získalo Glasgow.

Skotské město Glasgow zvítězilo v národní soutěži, kterou uspořádala Velká Británie. Šlo o poměrně velkou inovaci. Do té doby jednotlivé státy vybíraly města, která byla již zavedenými kulturními centry (např. Paříž, Florencie). Glasgow bylo industriálním městem a titul EHMK napomohl ke kulturní obnově a výrazné proměně města. Později se ustálil trend přidělování titulu městům, která mají potenciál pro podobnou proměnu a rozvoj. Zároveň měla skotská metropole delší čas na naplánování celé akce a využila jej k rozvržení aktivit do celého roku, což byla další novinka. V 90. letech se také začíná projekt EHMK zapracovávat do širšího dlouhodobého plánování v kontextu rozvoje měst a registruje se snaha vytěžit co nejvíce z ekonomických dopadů celé akce.

V nečlenských státech Evropského společenství byl zaveden projekt *Evropský kulturní měsíc*, což lze označit za zkrácenou obdobu EHMK. Tento event se konal poprvé v roce 1992 a jeho nositelem byl Krakov, jehož později doplnila další města z nečlenských států EU. Evropský kulturní měsíc se pořádal do roku 2003.

Ve **druhé fázi** (1997–2004) se do projektu začlenila i města z nečlenských států Evropské unie, kritéria výběru zároveň vytvářela rovnováhu mezi hlavními a provinčními městy. Pro tuto fázi byla schválena pravidla již v roce 1992, kdy došlo k ustanovení Maastrichtských smluv, které mimo jiné spoluvytváří legislativu ohledně kultury v EU.

V roce 2000 bylo poprvé vybráno více než jedno EHMK. V tomto roce bylo vybráno celkem devět měst, mezi nimiž byla i Praha. K tomuto rozhodnutí Rady ministrů se ozývaly i kritické hlasy, které mířily především na zmenšení prestiže titulu a souboj o návštěvníky (European Commission 2009). Spolu s Prahou byla zvolena například města Bergen, Krakov a Reykjavík. Jednalo se o první města s titulem EHMK z nečlenských států EU.

Časově nejširší byla doposud **třetí fáze** (2005–2019). Změnou prošel způsob výběru EHMK. Pořadatelství bylo dle rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady Evropské unie 1419/1999/ES z roku 1999 dopředu přidělováno jednotlivým státům EU, jejichž úkolem bylo vybrat jednotlivé kandidáty. Tento úkon měly státy provést minimálně čtyři roky před jmenováním EHMK. Z kandidátů pak vybíral vítěze panel nezávislých porotců. Do roku 2004 byl výběr držitele titulu záležitostí Rady ministrů bez účasti externích odborníků a formálního hodnocení (European Commission 2009). Další změna se pak datuje k roku 2007, od této doby je titul udělován vždy dvěma městům. Na kandidující města se zároveň kladou nároky v podobě nových kritérií, která se nazývají „evropský rozměr“ a „město a občané“. Tato rozhodnutí také podnítila větší konkurenci mezi kandidujícími městy.

Rovněž v tomto období nakonec získalo titul EHMK město z nečlenského státu EU. Dvojici Essen a Pécs doplnil v roce 2010 turecký Istanbul. Tento krok lze chápat jako součást tehdejších přístupových rozhovorů v rámci dlouhodobé diskuze o členství Turecka v Evropské unii. Poslední hodnotící zpráva Evropské komise o Turecku však informuje přímo o „vzdalování se Turecka Evropské unii“ (European Commission 2019, s. 105).

Momentálně se projekt nachází ve **čtvrté fázi** (2020–2033), která opět přináší legislativní změny celého projektu, které v kompletním znění uvádí Rozhodnutí Evropského Parlamentu a Rady EU 445/2014/EU. Například cena Meliny Mercouri, která byla dosud udělována před začátkem akce, je nově udělována až v jejím průběhu. Změnou prošla také kritéria výběru. Ze dvou kritérií se počet zvýšil hned na pět posuzovaných kategorií („evropský rozměr“, „kulturní a umělecký obsah“, „schopnost akci uskutečnit“, „zapojení veřejnosti“ a „řízení“). Navýšil se také počet monitorovacích zasedání odborné poroty, a to ze dvou na tři. Jednotlivá EHMK jsou také již odpovědná za následné hodnocení a evaluaci celé akce. Tato povinnost v předchozím období náležela Evropské komisi. Ta na poslední období vypracovala společné pokyny a ukazatele, kterými se města řídí, což umožní snadnější srovnávání jednotlivých měst.

V roce 2020 se titulem EHMK pyšní irské město Galway a chorvatská Rijeka. Zajímavé je udělení titulu v roce 2024. Titul EHMK bude opět udělen ve třech případech, při čemž dva lze označit jako specifické. Na seznam měst s titulem EHMK opět přibude

město ze země mimo Evropskou unii, norské Bodø. Spolu s ním pak titul obdrží rakouský Bad Ischl, který je vůbec nejmenším městem, jenž titul získalo. Oceněn byl ale celý horský region a lze tak očekávat mimořádně venkovský až rurálně-bukolický charakter celé akce (Barták 2019), čímž by se pojetí projektu velice lišilo od ostatních měst. Zmíněnou dvojici doplňuje estonské Tartu.

2.2 Dopady titulu EHMK na pořadatelská města

Evropská komise, která spolu s Evropským parlamentem titul uděluje, zformulovala čtyři benefity, které by hostitelské město mělo získat (European Commission 2020). Titul EHMK jeho nositeli napomáhá budovat pocit sounáležitosti s komunitou, jelikož se projektu do velké míry účastní i místní obyvatelé či umělci, dále pak titul umožňuje regeneraci města, stimuluje ekonomický růst a v neposlední řadě titul EHMK napomáhá k budování vztahů na evropské úrovni.

Prvním autorem, který se zabýval problematikou EHMK je Myerscough (1994), který se zaměřil na prvních devět let fungování projektu a analyzoval období 1985–1994. Cenným zdrojem informací o dopadech projektu EHMK na jednotlivá města mezi roky 1990–2004 je tzv. Palmerova zpráva (Palmer 2004, 2007), která se dočkala velkého citačního ohlasu. Pojmenována je po jejím autorovi, Robertu Palmerovi, který u dvou projektů EHMK (Glasgow 1990, Brusel 2000) zastával pozici ředitele. Studie je velice obsáhlá a kromě projektů EHMK hodnotí také projekt Evropský kulturní měsíc. Její slabinou je podle Ježka a kol. (2016a), že nenabízí ani rámcový postup, jak takové projekty monitorovat a komplexně evaluovat.

Podle Palmera (2004) mají města většinou s titulem EHMK spojených několik cílů, přičemž nejčastěji bylo zmiňováno mezinárodní zviditelnění města a regionu, nastartování kulturního a uměleckého programu a samozřejmě přilákání návštěvníků. Palmer také dodává, že jen velmi málo měst přesně definovalo ekonomické cíle. Prioritou byla pro města témata rozvoje cestovního ruchu, zlepšení image města či jeho a rozvoj kreativních odvětví a růst pracovních příležitostí. Kunzmann (2004) tvrdí, že titul EHMK by žádné město neodmítlo, jelikož s sebou nese možnost zlepšení image města a značné finance pro podporu kulturních aktivit. Titul také podle Kunzmannova přivede do města více turistů, kteří podpoří lokální ekonomiku. Alespoň v krátkodobém časovém horizontu.

Jedním z exemplárních případů, kdy město s titulem EHMK přilákalo vysoké počty návštěvníků a turistů, je rakouský Graz, který se titulem pyšnil v roce 2003 a šlo o první město s titulem EHMK v Rakousku. Přestože Graz titul získal v době, kdy se cestovní ruch v Rakousku potýkal s poklesem návštěvníků, jednodenní návštěvnost štýrského města se zvýšila o 100 % v porovnání s předchozím rokem (Ježek a kol. 2013). Zvýšil se rovněž počet přenocování, a to o téměř 25 % (Palmer 2004). Podle Ježka a kol. (2013) se počet přenocovaných v letních měsících zvýšil dokonce o 50 %.

Zvýšení počtu přenocování zaznamenali rovněž ve druhém rakouském městě, které hostilo projekt EHMK. Linz v roce 2009 v době ekonomické krize zaznamenal nárůst počtu přenocování o 10 % oproti předchozímu roku. Toto číslo je zajímavé v porovnání s dalšími rakouskými městy, které přináší McCoshan a kol. (2010). Graz se ve stejném roce potýkal s meziročním poklesem počtu přenocování o 1,8 %, Salzburg o 3,2 %, Vídeň pak o 4,6 %.

Kunzmannova slova ovšem nelze chápat absolutně. Drtivá většina měst sice zaznamenala zvýšený počet návštěvníků a zvýšený počet přenocování v destinaci, v historii projektu EHMK jsou ale také případy, kdy se tyto ukazatele prakticky neměnily či dokonce vykazaly negativní trend. Toto tvrzení dokládá příklad Lucemburku, který se EHMK stal hned dvakrát, a to v roce 1995 a v roce 2007. Zatímco ve druhém roce, kdy Lucemburk držel titul EHMK činil meziroční nárůst počtu přenocovaných pouze mírně přes 5 %, v roce 1995 došlo dokonce k meziročnímu poklesu (Liu 2014). Přisuzovat pokles počtu přenocovaných události EHMK by ovšem bylo nespravedlivé, jelikož toto číslo klesalo již dva roky před konáním celé akce (Garcia a Cox 2013). Negativní trend se podařilo zvrátit až v roce 1997.

Garciová a Coxová (2013) ve své studii shrnuly klíčová zjištění o dopadech EHMK do čtyř oblastí (kulturní, ekonomické a fyzické, sociální, politické dopady).

- **Kulturní dopady:** Autorky považují kulturní sféru a kulturní aktivity hostitelského města za oblast, kde byl zaznamenán nejpříznivější dopad. Výhoda EHMK spočívá také v projektech, které mají přesah roku s titulem EHMK a mohou pokračovat. Dalším klíčovým ukazatelem je image města, konkrétně jeho zlepšení. Řada měst zaznamenala v souvislosti s titulem EHMK pozitivní změny z hlediska vnímání města, ať už z vnější či z vnitřní perspektivy.

- **Ekonomické a fyzické dopady:** EHMK je podnětem pro rozvoj cestovního ruchu z dlouhodobé perspektivy. Města, která se na turisty zaměří, pak vykazují velkou návratnost. Je ovšem obtížné vysvětlit, proč se některým hostitelským městům daří lépe. Studie zmiňuje také pojem „fyzický rozvoj“ (v anglickém originále physical developments), který zahrnuje urbánní regeneraci města a další investice do infrastruktury a který je jeden z nejhmatatelnějších ukazatelů dlouhodobého dopadu na EHMK. Existují však také případy, kdy tento vývoj nebyl udržitelný a nebyl začleněn do širšího a dlouhodobého kontextu plánování města.
- **Sociální dopady:** Proběhlé události EHMK pomohly zvýšit hrdost místních obyvatel ve vztahu k městu, které je pozitivně vnímáno i navenek. Autorky opět upozorňují na fakt, že tento jev rozhodně neproběhl ve všech městech a existují i případy, kdy bylo EHMK místními obyvateli vnímáno velmi negativně. Nejčastěji uváděným a doloženým důkazem je potom nárůst „domácího“ publika na akcích, které jsou ve městě pořádány. Otázka celkových sociálních dopadů je ovšem velice rozmanitá a složitá na zpracování, spíše se jedná o konkrétní efekty v jednotlivých městech.
- **Politické dopady:** U některých měst byl registrován záměr nadále více podporovat kulturu a rozvíjet kulturní politiku města. Městské samosprávy díky EHMK mají širší možnosti pro podporu kultury, která proniká i do dalších politických sfér. EHMK se také stalo podnětem pro další kulturní rozvoj města v rámci širšího plánování.

Mnoho dalších autorů (Garcia a kol. 2010, Liu 2014) přichází s vlastními modely dopadů EHMK. Vesměs všechny modely obsahují ekonomické dopady, tematiku image města a kulturní dopady. Porovnávat ekonomické dopady u jednotlivých měst je obtížné. Titul EHMK získávají velmi různorodá města, která jsou na kulturní mapě Evropy etablována různou měrou a pracují s odlišnými rozpočty. Ježek et. al. (2016a) poukazují také na problematiku neexistujícího rámcového postupu hodnocení jednotlivých projektů² a upozorňují, že srovnávané údaje návštěvnosti či výdajů na program a infrastrukturu je třeba brát s velkou rezervou.

² Tento problém by mělo vyřešit Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU 445/2014/EU, které ukládá EHMK v období 2020 – 2033 odpovědnost za hodnocení výsledků, kdy jednotlivá města postupují podle stanovených kritérií. Díky tomu tak bude možné jednotlivá města srovnávat.

Ekonomický profit si hostitelská města spojují především se zvýšeným počtem návštěvníků, který je ovšem náročné udržet i po roce s titulem EHMK. Pro zajištění dlouhodobého efektu se musí města zasloužit o zprostředkování autentických a osobitých zážitků. Město by tímto způsobem mělo dát najevo, že se uvnitř něj stále něco děje (Liu 2014). Se zajímavým poznatkem přišel Palmer (2004), který hovoří o tom, že odpovědnost za ekonomické cíle neležela na bedrech organizace zajišťující EHMK, ale převzaly ji jiné organizace jako úřady městské samosprávy nebo regionální či národní vlády.

Zásadní roli hraje projekt EHMK poměrně často v případě změny image města. Ježek a kol. (2013) vnímají stále významnější roli image města z pohledu městského marketingu. Autoři rovněž upozorňují na významný vliv image na široké spektrum „zákazníků města“, mezi něž se řadí podnikatelé, turisté, spotřebitelé či milovníci kultury. Změna image hraje významnou roli u post-industriálních měst, která hostila projekt EHMK. První takové bylo Glasgow v roce 1990, které bylo dříve vnímáno jako „*violent pos-industrial city*“, což by se dalo volně přeložit jako hrubé post-industriální město. Díky EHMK se image skotské metropole výrazně změnila a Glasgow se stalo centrem kultury a kreativity, navíc si tuto identitu dokázalo trvale udržet (Palmer 2004). Příkladem Glasgow později následovala další (post-)industriální centra. Antverpy, Rotterdam, Porto či Liverpool. Všechna tato města se zasadila o začlenění kulturní dimenze do image svého EHMK (Liu 2014). Podobnou transformací z industriálního v kreativní kulturní město prošly také slovenské Košice, nositel titulu v roce 2013.

2.3 Evaluace velkých kulturních projektů na příkladu EHMK

Stanovit vhodný monitoring a evaluaci velkých kulturních projektů představuje značný problém, jelikož se obtížně hledají vhodné indikátory úspěšnosti, na nichž by se zainteresovaní dokázali shodnout, což potvrzují někteří autoři a také představitelé oslovených měst (Ježek a kol. 2016a). Představitelé měst se navíc často obávají, že v rámci evaluačních výzkumů použité indikátory odhalí spíše neúspěšnost projektu, než jeho pozitivní efekty, na což upozorňují Ježek a kol. (2013). Přesto je tematika evaluace velkých kulturních projektů, kam projekt EHMK patří, podle Evanse (2005) předmětem zájmu mnohých akademických a aplikovaných výzkumů.

Evans (2005) je zároveň jedním z autorů, kteří upozorňují na nekritické oslavy ekonomických přínosů kulturních a uměleckých projektů (včetně samotné kultury)

v praxi. Z hlediska ekonomických přínosů je v evaluačních studiích nejčastěji používán indikátor nově vytvořených pracovních míst. Autoři evaluačních studií jsou často kritizováni za přehlížení dlouhodobých multiplikačních efektů (Ježek a kol. 2016a).

Zaměříme-li se na evaluaci projektu EHMK, existuje řada přístupů k podobným studiím. Obecně lze evaluační studie rozdělit do dvou typů a to podle toho, kdo zadal jejich vypracování. Evaluační studie iniciují města samotná a později si nezávislou evaluační studii nechává vypracovat také Evropská komise. Specifickým typem evaluace EHMK je iniciativa ECOC Policy Group. Program založený Evropskou komisí na dvanáct měsíců v období 2009–2010 sdružoval odborníky a členy výzkumných týmů jednotlivých EHMK za cílem výměny zkušeností a přístupů k evaluaci.

Výměna znalostí a metodologických přístupů měla sloužit k vytvoření výzkumného rámce, podle něhož by bylo možné budoucí EHMK snadněji porovnávat (ECOC Policy Group 2010), což se nakonec podařilo. Vedoucí úlohu měli ve skupině ECOC Policy Group zástupci, kteří se podíleli na úspěšném projektu Liverpoolu v roce 2008, významnou úlohu zastávali členové EHMK Stavanger, Turku, Marseille a do programu byli zapojeni také představitelé EHMK z Košic, Linzu a Ruhr.

2.3.1 Evaluace iniciovaná jednotlivými městy

Tato podkapitola pojednává o přístupech různých měst k evaluačním studiím, které ve své studii hodnotí Ježek a kol. (2013). Kromě Lille v roce 2004 spadají všechna města podle etapizace Garciové a Coxové (2013) do třetí fáze projektu, kdy můžeme konstatovat, že se evaluačním otázkám začíná věnovat patřičná pozornost.

Jako první kompletně dostupnou evaluační zprávu uvádějí Ježek a kol. (2013) evaluační studii EHMK 2004 **Lille**. V této době ještě nebyla zvykem rozsáhlá evaluace, a své výstupy tak Lille prezentuje v dokumentu o jedenácti stránkách. Přes svoji krátkou délku podala evaluační zpráva Lille zajímavá kvantitativní data, která jsou ovšem zpracována pouze do podoby tabulek a grafů. Autoři ve zprávě podávají přehled jednotlivých akcí, zaměřují se na jejich návštěvnost, počet a strukturu zahraničních návštěvníků, dále se věnují propagaci a komunikaci projektu a uzavřeným partnerstvím. Poslední část je zaměřena na cestovní ruch a ekonomické přínosy.

EHMK 2007 **Lucemburk** při své druhé zkušenosti s projektem přišel ve své evaluační zprávě (Dockendorf a kol. 2008) s rozsáhlou analýzou, která se zaměřila na celou řadu témat. V dokumentu je věnována pozornost organizaci projektu, kulturnímu programu a rozvoji, marketingu a komunikaci projektu, ekonomickým dopadům, sociálním dopadům, dopadům na cestovní ruch, regionální spolupráci včetně druhého EHMK v roce 2007 (Sibiu) a autoři se zaměřili také na udržitelnost. Nechybí ani srovnání s prvním dvanáct let starým, projektem – EHMK Lucemburk.

Silnou stránkou rozsáhlé finální zprávy Dockendorfa a kol. (2008) je souhrn všech akcí s přehledem jejich návštěvnosti a názory návštěvníků a stakeholderů. Dotazníková šetření probíhala také mezi podnikateli s cílem zjistit dopad EHMK na jejich podnikání. I přes poněkud problematické formulace ekonomických a sociálních dopadů a faktu, že zpráva zkoumá udržitelnost projektu pouze s odstupem pouhého jednoho roku, tuto evaluační zprávu Ježek a kol. (2013) oceňují pro celkovou propracovanost a odpovědný přístup.

Zvláštní pozornost si zaslouží model Impacts08, který se týká EHMK 2008 **Liverpool** a který je většinou považovaný za nejlépe propracovanou studii velkých kulturních projektů EHMK (Ježek a kol. 2016a). Model byl v modifikované formě využit k evaluaci olympijských her v Londýně v roce 2012. Na tvorbě studie Impacts08 se podílely dvě univerzitní instituce, Universita Johna Moora v Liverpoolu a Liverpoolská univerzita. Poprvé v historii projektu EHMK došlo k tomu, že studie nebyla vytvořena soukromými agenturami, ale vznikla na akademické půdě. Impacts08 hodnotí sociální, kulturní, ekonomické a environmentální efekty. Hodnocení rozdělují Garcia a kol. (2010) do pěti hlavních oblastí.

- 1. Přístup a participace:** Oblast se zaměřuje na počet účastníků kulturních aktivit a jsou zjišťovány i názory nezúčastněných. Samozřejmostí je jejich struktura. Rozsáhlý výzkum řešil dopad kultury na kvalitu života. Dále se autorský tým zaměřil na vnímání EHMK mezi obyvateli Liverpoolu. Rovněž je v rámci participace řešena otázka dobrovolnictví.
- 2. Ekonomika a cestovní ruch:** Indikátory v této oblasti zjišťují například meziroční změnu počtu návštěvníků, návštěvnost akcí EHMK a motivaci město navštívit. Velká pozornost byla věnována místnímu podnikatelskému prostředí. Cílem autorského týmu bylo také vytvořit model, který by vyčíslil ekonomické dopady projektu Liverpool EHMK 2008.

3. **Úroveň kultury:** Zkoumaná oblast se zaměřila na udržitelnost kreativního průmyslu a kultury ve městě Liverpool a hrabství Merseyside. Dopady projektu jsou zkoumány také mezi místními umělci. Dopady projektu EHMK jsou pak představeny na známé a etablované kulturní organizace v Liverpoolu.
4. **Image a vnímání:** V rámci této oblasti se autorský tým věnoval vázkumu mediálního pokrytí celé akce, v jakém rozsahu a jakým způsobem byla interpretována. Druhou významnou část tvoří vnímání Liverpoolu a akce EHMK na místní a národní úrovni, dále pak vnímání města mezi návštěvníky.
5. **Řízení EHMK:** Poměrně široká oblast přináší informace například o příjmech a výdajích projektu nebo environmentálním dopadu. Autorský tým se také zaměřuje na vztahy mezi soukromým a veřejným sektorem. Dále byly provedeny průzkumy mezi obyvateli Liverpoolu a sponzory projektu včetně dalších stakeholderů za účelem zjistit jejich vnímání projektu EHMK.

Silnou stránku závěrečné evaluační studie (Garcia a kol. 2010) tvoří přesah roku 2008, kdy je na celý projekt nahlíženo od období před podáním přihlášky (od roku 2000) až po první část roku 2009. Tvorbě kulturního programu je věnovaná pozornost již od roku 2005. Po delší časové období byly prováděny průzkumy mezi obyvateli a návštěvníky města, stejně tak probíhal dlouhodobý výzkum věnující se dopadům EHMK na podnikatelské prostředí.

Ambicí Impacts08 bylo přispět k debatě o měření dopadů regenerace města poháněné kulturními aktivitami díky inovativnímu přístupu, kde je dlouhodobě pohlíženo na celou řadu oblastí nad rámec kvantitativních ukazatelů o počtu vytvořených pracovních míst nebo růstu cestovního ruchu (Garcia a kol. 2010). Iniciativa Impacts08 se stala inspirací pro monitoring a evaluace budoucích EHMK, neboť její strůjci vytvořili propracovaný koncept se širokým zaměřením výzkumu, „*kde si každé EHMK může najít inspiraci pro oblast/oblasti svého výzkumného zájmu*“ (Ježek a kol. 2013, s. 152). Celkovou úspěšnost liverpoolského projektu tak lze z části přisuzovat také jasně definovaným výsledkům evaluační studie, která přispěla k hodnocení projektu.

Evaluační studie projektu **Ruhr** EHMK 2010 vsadila zejména na sběr dotazníků, které byly realizovány zejména mezi návštěvníky a obyvateli oblasti v rozmezí let 2008–2011. Ježek a kol. (2013) této studii vytýkají absenci většího počtu číselných údajů a přílišnou orientaci na slovní hodnocení, které není pro evaluaci příliš vhodné.

Pozitivnější hodnocení mají Ježek a kol. (2013) pro evaluační zprávu EHMK 2011 **Turku**, kdy podle jejich názoru je ze zprávy patrné množství času strávené při monitoringu a vyhodnocování získaných dat. Evaluační studie Turku 2011 (Saukkolin a kol. 2012) představuje organizaci EHMK, dále se zaměřuje na komunikaci a marketing projektu, program, ekonomiku, představuje výsledky studie, v závěru pak nastiňuje pokračování projektu a přehled proběhlých akcí.

Poslední evaluační studií, o které informuje studie Ježka a kol. (2013) je EHMK 2012 **Maribor**, jehož závěrečná zpráva (Fišer a kol. 2013) se netýká pouze Mariboru, ale také partnerských měst, která na programu EHMK participovala. Evaluace se zabývá tématy organizace projektu, programem, marketingem a komunikací, nárůstem cestovního ruchu, což lze označit za tradiční témata. Již méně tradiční je propracovaná analýza ekonomických dopadů, v rámci níž je možné se dozvědět i průměrnou denní útratu návštěvníků a rezidentů ve městě. Studie například odhalila, kolik lidí v průměru utráceli například za návštěvu kulturních akcí, jaká byla útrata v restauracích či za nákupy nebo kolik prostředků vynaložili návštěvníci za přenocování. Výsledky ukazují také zvýšení zisků, celkové přidané hodnoty a počet vytvořených míst v důsledku EHMK 2012. Ježek a kol. (2013) tuto analýzu ekonomických dopadů označují za velmi kvalitní a dodávají, že taková analýza bývá často opomenuta.

Z nedávné doby můžeme zmínit závěrečnou zprávu evaluační studie EHMK 2017 **Aarhus** (Degn a kol. 2018), která vznikla na základě výzkumného programu rethinkIMPACTS 2017 vytvořeného Univerzitou v Aarhusu. Již název a propojení s akademickým prostředím přináší podobnost s liverpolským projektem Impacts08. Také Aarhus ve své evaluační zprávě využil velké množství kvantitativních dat nashromážděných díky každoročnímu výzkumu od roku 2013. Důsledný monitoring je silnou stránkou evaluace i přesto, že zkoumané oblasti jsou v porovnání s výše zmíněnými přístupy velmi obecné (kulturní, sociální, ekonomické a politické dopady, image města).

2.3.2 Evaluace iniciovaná Evropskou komisí

Druhým typem evaluace projektu EHMK je evaluace iniciovaná Evropskou komisí. Tento orgán EU zadává vypracování závěrečné zprávy externí organizaci, které pak zveřejňuje. Způsob vypracování se v tomto případě liší od evaluací iniciovanými jednotlivými městy. Zpráva nevychází za jednotlivá města s titulem

EHMK, ale obsahuje všechna (nejčastěji obě města), která jsou do projektu v jednotlivém roce začleněna. Města jsou hodnocena individuálně, podle jednotného rámce. V závěru jsou města porovnána například ohledně kritéria naplnění evropské dimenze projektu, kterému Evropská komise věnuje logickou pozornost.

Důraz je samozřejmě kladen na dopady projektu a rozvoj města. Externí organizace, které takové evaluace vypracují, na projekt nahlízejí od procesu podání přihlášky. Ta slouží jako jeden z mnoha podkladů pro zpracování. V jednotlivých zprávách je věnována pozornost také monitoringům v přípravné fázi projektu a autoři samozřejmě čerpají ze zdrojů poskytnutých organizátory EHMK. Hlavním účelem zpráv iniciovaných Evropskou komisí je podle Ježka a kol. (2013) posoudit důsledky projektu a šířit informace a osvědčené postupy.

2.3.3 Evaluace v období 2020–2033

Přelomovým dokumentem ve způsobu k evaluacím projektů EHMK je již výše zmíněné Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU 445/2014/EU, které přenáší odpovědnost za hodnocení výsledků akce na jednotlivá města. Povinnost vypracovat hodnotící zprávu mají města do 31. prosince následujícího roku po skončení akce. V tomto období ji musejí předat Evropské komisi, která hodnotící zprávy zveřejní na svých internetových stránkách. Komise také nadále pokračuje v zadávání pravidelného externího vyhodnocování projektu EHMK.

Ve snaze zajistit jednotný přístup k hodnocení, který by umožnil lépe porovnávat jednotlivá EHMK, vypracovala Evropská komise pokyny pro vypracování evaluace (European Commission 2018). Pokyny pro evaluaci se odvíjejí od cílů stanovených v Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady EU 445/2014/EU. Na období 2020–2033 jsou pro EHMK stanoveny dva obecné a čtyři konkrétní cíle.

Obecné cíle akce jsou:

- a) zabezpečit a podpořit rozmanitost kultur v Evropě, vyzdvihnout jejich společné rysy a posílit u občanů pocit příslušnosti ke společnému kulturnímu prostoru;
- b) podpořit přínos kultury k dlouhodobému rozvoji měst v souladu s jejich příslušnými strategiemi a prioritami.

Specifické cíle akce jsou:

- a) zvětšit rozsah, rozmanitost a evropský rozměr kulturní nabídky ve městech, mimo jiné prostřednictvím nadnárodní kooperace;
- b) rozšiřovat přístup ke kultuře a účast na ní;
- c) posilovat možnosti odvětví kultury a jeho vazby na jiná odvětví;
- d) prostřednictvím kultury pozdvihnout mezinárodní profil měst.

K výše zmíněným cílům doplňuje Evropská komise ve svých pokynech operativní cíle, mezi nimiž je například vytvořit rozsáhlý kulturní program s vysokou uměleckou kvalitou, zajistit příležitosti pro široké zapojení občanů města do události EHMK či zlepšit úroveň kulturní infrastruktury (European Commission 2018). V pokynech Evropská komise dále rozvíjí uvedené obecné a specifické cíle, ke kterým jsou přiřazeny konkrétní indikátory včetně možností získu potřebných dat.

3 Projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015

Než Plzeň v lednu 2015 mohla slavnostně zahájit projekt EHMK, musela ujit dlouhou cestu od vypracování přihlášky přes výběrové řízení až po finální přípravu kulturního programu. Na šest stovek kulturních akcí ve jménu EHMK pomohlo Plzeň zapsat na kulturní mapu Evropy a před západočeskou metropolí zůstala výzva, jak uchopit dědictví projektu do dalších let. Celá řada projektů původně spojených s projektem EHMK je ve veřejném prostoru patrná dodnes. Na projekt je proto důležité nahlížet v dlouhodobém časovém období.

3.1 Kandidatura a výběr Plzně EHMK 2015

První úvahy o kandidatuře Plzně na titul EHMK se datují do roku 2003. Klíčový byl pak rok 2007, kdy 22. listopadu vydává Zastupitelstvo města Plzně usnesení č. 359, jehož předmětem je „*Záměr města ucházet se o titul EHMK 2015 a s tím související finanční a organizační otázky*“ (Havlíčková a kol. 2010, s. 25). Před odesláním přihlášky byly zpracovány a schváleny dva strategické dokumenty. *Program rozvoje kultury ve městě Plzni na léta 2009 – 2019* byl podkladem pro přihlášku a jednalo se o základní koncepční dokument kulturní politiky města. Integrovaný plán rozvoje *Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015* potom tvořil investiční páteř kandidatury (Havlíčková a kol. 2010). Kandidatura města se těšila vysoké politické podpoře, což dokazuje fakt, že Program rozvoje kultury na léta 2009 – 2019 (Krejsová a kol. 2009) byl schválen ve výši 100 % hlasů městského zastupitelstva.

Podle Kunzmana (2004) se celý proces kandidatury a příprava kulturního programu vždy vyplatí, a to i v případě, že kandidatura bude nakonec neúspěšná. Vložené úsilí, čas a peníze jsou investicí do budoucnosti města. Griffiths (2006) na příkladu poražených britských měst (Bristol, Cardiff) v roce 2008 zmiňuje nápadité projekty, které v době kandidatury již vznikly a existovala chuť v nich nadále pokračovat a rozvíjet je. Již kandidatura sama tedy může být podnětem procesu změn v daném městě.

Samotnou přihlášku do prvního kola podalo město Plzeň na Ministerstvo kultury ČR 15. října 2019. O postupujících do druhého kola rozhodla výběrová komise složená jak z domácích, tak zahraničních expertů. Stalo se tak po setkání se zástupci kandidujících měst v Praze ve dnech 7. – 8. prosince. Dvanáctičlenný panel vybral jako postupující

města Ostravu a Plzeň. Třetím účastníkem prvního kola byl Hradec Králové. Hradeckému projektu bylo mimo jiné vytýkáno, že jeho koncepce nebyla dostatečně propracovaná (Výběrová komise 2009). Výběrová komise rovněž došla k názoru, že proces příprav na soutěž o titul EHMK začal pozdě. Plzeňský předložený materiál byl hodnocen jako dobrý základ. Zároveň bylo nutno všechny jeho části upřesnit a dopsat.

Upravenou přihlášku do druhého kola odeslalo město Plzeň 17. června 2010. Kandidátská přihláška s názvem *Pilsen, Open Up!* (Havlíčková a kol. 2010) o počtu 248 stran je rozdělena na sedm částí. Autoři v ní definují základní principy projektu, strukturu programu, organizaci a financování akce, komunikační strategie nebo hodnocení a monitorování akce. Při tvorbě dokumentu byla zapojena i veřejnost.

Finálový výběr se konal 8. září 2010. Výběrová komise mezi Plzní a Ostravou rozhodla ve prospěch západočeské metropole. Jedenáctičlenná porota ve složení pěti evropských³ a šesti národních členů výběrové komise zvolila město Plzeň nejtěsnějším možným rozdílem jediného hlasu. „*Plzeňský projekt byl hodnocen jako lépe odpovídající cílům a kritériím akce („evropský rozměr“ a „město a občané“),*“ informuje Zpráva výběrové komise z konečného výběru (Výběrová komise 2010). Dále byla komisí pozitivně hodnocena otevřenost strategie projektu, vysoce kvalitní, vyvážený program se správným pochopením koncepce akce či jasný a realistický rozpočet.

Zdůrazněme na tomto místě fakt, že porota v čele se Sirem Robertem Scottem sdělila pouze doporučení, aby se za Českou republiku stalo EHMK 2015 město Plzeň. Ministr kultury toto doporučení mohl odmítnout, nikdy v předchozí historii projektu se ale tento scénář nekonal. Nebylo tomu tak ani v případě Plzně a po projednání v Evropském parlamentu a jeho Výboru regionů se Plzeň stala EHMK oficiálně **19. května 2011**.

3.2 Přípravná fáze projektu

Krátce po doporučení na udělení titulu EHMK městu Plzeň vznikla obecně společnost Plzeň 2015, o.p.s., jejíž založení schválilo Zastupitelstvo města Plzně⁴. Období před rokem 2015 je rozděleno do dílčích částí (Kreuzmannová 2011). Roky 2011 – 2012 znamenají fázi analýz, příprav, cestu k pochopení komplexnosti projektu EHMK. V roce 2013 počítá střednědobý výhled s konkretizací prioritních aktivit se zaměřením

³ Původně se mělo na rozhodování podílet sedm evropských porotců, dva se ovšem omluvili

⁴ Usnesení Zastupitelstva města Plzně č. 398 ze dne 16.9.2010

na kulturní turismus. Rok 2014 je pojmenován „zahřívacím – „warm up“ rokem“, kdy společnost Plzeň 2015 počítá s uspořádáním celoevropských meetingů významných sítí (např. Trans Europe Halles, mezinárodní síť nezávislých kulturních center) a finalizací programové vize roku 2015. Společnost Plzeň 2015 zároveň informuje, že každý rok bude pořádat tři akce, a to Den Evropy (9. května), Den Meliny Mercouri (vždy přibližně v polovině června), který se v roce 2014 přetransformoval na Evropský den sousedů (Svoboda 2016), a Fórum pro kreativní Plzeň (8. září).

V první polovině roku 2011 vzniká několik pracovních skupin („architektura, design, urbanismus“, „Světovar a jeho zapojení do projektu EHMK před a po rekonstrukci“, „PR a komunikace“, a jiné). Společnost Plzeň 2015 v témže roce organizuje řadu veřejných debat. Mezi výrazné debaty se zařadil také rozhlasový cyklus s názvem DISKUZE2015⁵ na témata spojená s plzeňskou kulturou (Plzeň 2015, 2012) Zástupci společnosti Plzeň 2015 podle ní absolvovali pracovní cesty do několika měst s titulem EHMK a projekt byl prezentován jak na domácích, tak i zahraničních akcích. Primátoru města Mgr. Martinu Baxovi se například podařilo úspěšně prezentovat projekt Plzeň – EHMK 2015 v Berlíně i v době problémů projektu (Havlena 2014b). Německo bylo bráno jako nejvýznamnější partner, Plzeň počítala s velkým počtem návštěvníků právě ze SRN a cílila i na potenciální partnery.

Program dostává postupně reálnější obrazy. Projekty uvedené v kandidátské přihlášce jsou podrobeny přehodnocování, skloňována je možnost realizace a financování. V roce 2013 dochází ke snížení počtu vlajkových projektů z původních 200 na 82 projektů a padá rozhodnutí, že z nich bude osm tvořit tzv. highlighty, vlajkové projekty odkazující na plzeňské kulturní dědictví (Plzeň 2015, 2014b). Vize projektu, nosná témata včetně plánované struktury příjmů a výdajů jsou vydány v publikaci *Kniha první: Program projektu* (Plzeň 2015, 2013). Aktualizované vydání s detailním programem včetně informací ohledně vstupenek na jednotlivé akce vychází v listopadu 2014 (Plzeň 2015, 2014a) s názvem *Kniha druhá: přehled programu*.

Během příprav se pozornost věnovala také dobrovolnictví. Do programu Plzeň – EHMK 2015 byl v rámci příprav zařazen třídenní festival (17. – 19. října 2014) dobrovolnických aktivit Anděl Fest. Organizátoři lákali účastníky na informace

⁵ Diskuze byly pojmenovány např. „Titul Plzeň EHMK 2015 a očekávání s ním spojená“, „Co bude se Světovarem?“, „Zpřístupní Plzeň Loosovy interiéry?“ atd.

o dobrovolnictví a možnosti aktivně se zúčastnit finálních příprav a programu projektu. Portál města Plzně referoval o Anděl Festu jako o akci, která „*si klade za cíl přispět k opravě, čištění a zkrášlení Plzně předtím, než do města v příštím roce zavítají tisíce návštěvníků*“ (Pecuch 2014). Dobrovolníci se mohli zapojit do jedné či více vypsanych akcí a stát se členem Klubu strážných andělů, který dobrovolníky sdružoval. Projekt sháněl dobrovolníky dlouhodobě a Anděl Fest byl významným prvkem v kampani zaměřené na téma dobrovolnictví.

Z projektů zaměřených na infrastrukturu se před rokem 2015 podařilo realizovat revitalizaci území Štruncových sadů, kde bylo v těsné blízkosti zrekonstruovaného fotbalového stadionu v roce 2012 vybudováno relaxační centrum s lezeckou stěnou, dráhou pro in-line bruslení a skateparkem. Vybudování Relax Centra Štruncovy sady vyšlo na 88,6 milionů Kč (Ježek a kol. 2016a). Zároveň došlo k vytvoření sportovně-rekreačních tras v údolí plzeňských řek. Projekt Plzeň – EHMK 2015 také podpořil zapojení vodních prvků městské krajiny do veřejného prostoru (Kopp a Raška 2017). V rámci dne Meliny Mercouri v roce 2013 mělo být instalováno na náplavku u Anglického nábřeží dočasné schodiště. Z plánu ale sešlo, jelikož týden před instalací se Plzní prohnala povodeň a plány na zpřístupnění náplavky byly odloženy.

Specifické postavení mezi infrastrukturními projekty měla stavba nové divadelní budovy. Ta byla od začátku chápána jako náhrada za již nevyhovující budovu Komorního divadla v Prokopově ulici. Základní kámen Nového divadla byl položen 13. června 2012 a stavělo se celkem 810 dnů. Slavnostní otevření za účasti řady osobností se odehrálo 2. září 2014, kdy éru Nového divadla započala opera Bedřicha Smetany *Prodaná Nevěsta*. Plzeň se stala prvním městem v České republice, které po roce 1989 postavilo nové divadlo včetně zázemí. Unikátem divadla bylo například otočné jeviště. Celková kapacita divadla je 611 míst, z čehož 447 míst pojme hlavní scéna (Havlena 2014a). Samotná výstavba divadla se vyšplhala na částku 880 milionů Kč. Po započtení provozních nákladů z let 2014–2015 k dalším investicím zmiňují Ježek a kol. (2016a) celkovou částku 1,085 miliardy Kč. Do celkové sumy jsou zahrnuty nutné výdaje na rekonstrukci bývalého depa plzeňských dopravních podniků v Cukrovarské ulici, které se přeměnilo na kreativní zónu DEPO2015. Právě sem byla přesunuta velká část programu po kolapsu přestavby areálu Světovar na kulturní centrum. Nutné výdaje na rekonstrukci areálu vydaly na 11,6 milionů Kč.

Vývoj projektu před rokem 2015 dvakrát posuzoval evropský monitorovací panel. Nejprve v listopadu 2012, podruhé v dubnu 2014. První zpráva evropského monitorovacího panelu Plzni spíše doporučovala, na jaké oblasti se zaměřit. Projekt měl zlepšit komunikaci, nadále shánět finance. Organizátoři v této rané fázi neměli dostatek sponzorů a pracovali s výrazně nižším rozpočtem, než který byl uváděný v přihlášce. Celkové hodnocení první rané fáze projektu až znepokojivě pomalý start, což vyznívalo od mnoho místních aktérů (Fox a Rampton 2016). Druhá zpráva evropského monitorovacího panelu již ocenila pokrok, kterého Plzeň dosáhla a zároveň bylo navrženo udělit Plzni Cenu Meliny Mercouri (Fox a Rampton 2016). Takové stanovisko dle mluvčí projektu Plzeň 2015 Mirky Reifové potvrzuje, že *„přípravy programu pokračují dle plánu nastíněného v kandidátské přihlášce z roku 2009 a že jsou naplňována kritéria projektu, tedy především evropská dimenze a zapojení obyvatel“* (ČTK 2014).

Cena Meliny Mercouri byla v ohrožení zejména kvůli kolapsu přestavby Světovaru. Ježek a kol. (2016a) v souvislosti s dotací ve výši 1,5 milionu EUR upozorňují na to, že ačkoliv je jednou z nezbytných podmínek získání dotace systematický monitoring a evaluace projektu EHMK, v případě Plzně byla monitorovacím a evaluačním otázkám věnována jen okrajová pozornost. Ježek a kol. (2016a) za jeden z významných důvodů pokládají několikeré změny ve vedení projektu (viz podkapitola Problémy projektu).

3.3 Realizační fáze projektu

Slavnostní otevření Plzně – EHMK 2015 naplánovali organizátoři do tří denního bloku od 16. do 18. ledna 2015. Hlavní program zahájení proběhl v sobotu 17. ledna, kdy proběhlo několik akcí v centru města i na nádvoří Plzeňského Prazdroje. Sobotní program vyvrcholil na náměstí Republiky otevřacím ceremoniálem pod taktovkou uměleckého ředitele Petra Formana. Přímou u kostela svatého Bartoloměje a v přilehlém okolí jej i přes nepřízeň počasí sledovalo podle organizátorů 25 tisíc návštěvníků.

Program otevřacího ceremoniálu se odehrál ve třech částech. První byla nazvána *Prameny* a symbolizovaly ji čtyři průvody, které ze čtyř různých míst v okolí centra Plzně zamířily směrem k již zmíněnému náměstí Republiky, kde program pokračoval. Průvody symbolizovaly čtyři plzeňské řeky, které se ve městě stékají a také čtyři programové proudy. Druhá část pojmenovaná *Symfonie zvonů* měla svůj vrchol v momentě, kdy se poprvé rozezněly nové zvony v katedrále sv. Bartoloměje,

na které se mezi obyvateli Plzně pořádala velká sbírka. Zvony se do katedrály vrátily po více než 70 letech, jelikož původní zvony byly za druhé světové války roztaveny za účelem výroby zbraní (ČTK 2015). K Symfonii zvonů se ve stejném čase (18 hodin) přidala celá řada měst napříč Českou republikou. *Otevřená Plzeň*, třetí část slavnostního zahájení, se pak rozšířila i na centrum Plzně, do prostorů galerií, muzeí, knihoven. V rámci slavnostního zahájení došlo k vystoupení řady umělců⁶ a také dosud největší videomappingovou show v Česku, kdy se na stěny domů a okolní plátna promítal příběh města z 11 obřích projektorů (ČTK 2015). Přítomným byla představena historie města i jeho slavní rodáci. Celková návštěvnost sobotních akcí spojených se Slavnostním zahájením byla vyčíslena na 43 100 návštěvníků podle dat mobilních operátorů (Svoboda 2016). Referovat o zahájení EHMK navíc do Plzně přijelo na 200 novinářů.

Po jedenácti měsících se Plzeň s projektem rozloučila. Rozloučení se odehrálo bez pompézní formy, o které lze mluvit v případě slavnostního zahájení. Na závěr projektu byla v týdnu od 7. do 12. prosince 2015 připravena řada různorodých kulturních akcí. V rámci rozloučení vystoupila například Plzeňská filharmonie s pěvcem Adamem Plachetkou, v Měšťanské besedě dále zazněla *Pocta Franku Sinatrovi*. Dále proběhla oslava 145. narozenin architekta Adolfa Loose, v DEPU2015 snowboardová show s evropskými hvězdami. Symbolickým vyvrcholením bylo vytvoření výstavy *Plzeňské rodinné fotoalbum: Ráj mezi čtyřmi řekami*, které obsahovalo 2 861 fotografií rozvinutých v ulicích města v délce 1,3 kilometru a vysloužilo zápis do České knihy rekordů (Reifová a kol. 2016). Vybrané fotografie byly později součástí knižního vydání. Svoboda (2016) označil zmíněné fotoalbum za ikonu participativních projektů.

3.3.1 Program

Během celého roku byla uspořádána řada festivalů, výstav, hudebních vystoupení, uměleckých happeningů a dalších forem kulturní nabídky. Bohatý program v roce 2015 čítal přes šest stovek akcí a oporou mu byly čtyři programové proudy (Plzeň 2015, 2014a):

1. **Umění a technologie:** byl postaven na posilování obrazu města v evropských souvislostech a vytváření udržitelných pracovních míst v kulturním odvětví
2. **Vztahy a city:** odkazoval obecně k veřejnému prostoru a přístupu k němu

⁶ Jedním z umělců byl švýcarský provazochodec David Dimitri, který přešel na laně vzdálenost 240 metrů z františkánského kostela na věž katedrály sv. Bartoloměje a překonal při tom převýšení 40 metrů

- 3. Tranzit a menšiny:** zkoumal vztah k menšinám, bral v potaz strategickou polohu Plzně v rámci Evropy
- 4. Příběhy a prameny:** zaměřil se na podporu cestovního ruchu v souvislosti s osobnostmi spojenými s Plzní (Adolf Loos, Ladislav Sutnar), věnoval pozornost Západočeskému baroku, propojoval předchozí témata

V rámci programu mělo specifické postavení devět vlajkových projektů, které témata čtyř programových proudů zaštiťovaly a odkrývaly jejich významy. Ještě Kniha druhá (Plzeň 2015, 2014a) s detailním přehledem programu počítá s osmi vlajkovými projekty, ke kterým se jako devátý přidal *Návrat Ladislava Sutnara*.

- 1. Sezona nového cirkusu** (součást programového proudu Umění a technologie): Organizátoři připravili více než padesát představení nového cirkusu⁷. V tomto proudu se osobně angažoval umělecký ředitel projektu Petr Forman.
- 2. Veřejný prostor** (Vztahy a city): Projekt hledal způsoby, jak vytvářet intenzivnější vztah k místu, kde žijeme. Jeho součástí byl například pozitivně vnímaný Festival světla nebo iniciativa Pěstuj prostor.
- 3. Skryté město** (Vztahy a city): V rámci projektu byla vytvořena digitální mapa Plzně a mobilní aplikace s několika průvodci městem. Byly pořádány procházky s místními obyvateli. Každodenní život Plzeňanů představilo rozsáhlé fotoalbum se závěrečnou výstavou „*Ráj mezi čtyřmi řekami*“.
- 4. Továrny na představitost** (Umění a technologie): Současné či bývalé průmyslové areály lákaly návštěvníky na bohatý kulturní program. Ten mělo nejen DEPO2015, ale také areál Papírny. V areálu Škody Plzeň mohli lidé navštívit moderní science centrum Techmania s unikátním 3D Planetáriem.
- 5. Jiří Trnka a svět animace** (Umění a technologie): Projekt představil významného plzeňského rodáka. Výtvarníka, tvůrce animovaných filmů či sochaře Jiřího Trnku připomenuly zejména výstavy. Animace a další technologie bylo možno si vyzkoušet na kurzech.
- 6. Gottfried Lindauer** (Tranzit a menšiny): V Plzni byla možnost zhlédnout unikátní výstavu plzeňského rodáka Gottfrieda Lindauera, který se proslavil portréty Maorů. Plzeňští malíři se Lindauerovými portréty z 19. století inspirovali a připravili samostatnou výstavu portrétů Plzeňanů.

⁷ Nový cirkus kombinuje prvky tradičních cirkusových disciplín a další druhy umění (tanec, hudba, divadlo...)

- 7. Barokní krása západních Čech (Příběhy a prameny):** Projektu dominoval festival 9 týdnů baroka, který postupně prezentoval TOP 63 míst západočeského baroka. Projekt probíhal mimo hranice Plzně v celém Plzeňském kraji. V každém z devíti týdnů se festival konal v jiné oblasti.
- 8. Kulturní bohatství Plzně (bez zařazení):** Projekt poukazoval na významné kulturní akce a instituce. Představoval plzeňskou kulturní scénu plnou divadel, hudebních klubů či Plzeňské filharmonie. V rámci kulturního bohatství proběhly festivaly včetně tradičních a navštěvovaných Smetanovských dnů nebo kulturního programu Živá ulice.
- 9. Návrat Ladislava Sutnara (Příběhy a prameny):** Projekt zmapoval život a dílo plzeňského rodáka, grafického designera, všestranného průmyslového návrháře a malíře Ladislava Sutnara. Jeho jméno nese Fakulta umění a designu Západočeské univerzity v Plzni, která projekt realizovala.

Propagační materiály spojené se společností Plzeň 2015 lákaly jak na umělecká vystoupení, mnohdy za účasti zahraničních umělců, tak na zavedená turistická lákadla (např. na návštěvu pivovaru Pilsner Urquell). Do programu EHMK v roce 2015 byly zakomponovány i tradiční a Plzeňany hojně navštěvované akce. Jednou z nich byly i Slavnosti svobody, které se nakonec staly akcí s největší návštěvností pod záštitou Plzně 2015 s počtem 219 000 návštěvníků.

Svoboda (2016) ve své evaluační zprávě však upozorňuje na fakt, že již v přihlášce do druhého kola *Pilsen: Open Up!* je uvedeno, že tradiční akce budou do programu vhodně integrovány. Velkou návštěvnost tradičních slavností lze vysvětlit delším trváním akce⁸ s přihlédnutím k 70. výročí osvobození města americkou armádou. Dalším důvodem je účast slavné americké kapely Lynyrd Skynyrd, která slavnosti zahajovala svým koncertem na ploše plochodrážního stadionu. Kapela v ČR vystupovala vůbec poprvé a během koncertu byla symbolika 70. výročí Plzně několikrát připomenuta (Říský a ČTK 2015).

Své místo v programu měly i zavedené festivaly. V některých případech se organizátorům povedlo najít průnik s tématy Plzně 2015. Ukázkovým příkladem byl festival Finále Plzeň, který uvedl Staré pověsti české z dílny Jiřího Trnky

⁸ V roce 2015 byl program Slavností svobody rozložen do šesti dní, v letech 2016 – 2019 pak událost zabrala čtyři dny, v roce 2020 měly Slavnosti svobody proběhnout opět v šestidenním formátu, kvůli epidemii nového typu koronaviru byly ovšem zrušeny a slavnostní program byl odložen na rok 2021.

v digitalizované podobě. Další tradiční festivaly měly své místo v rámci programových proudů a byla jim věnována patřičná pozornost. Řada akcí se uskutečnila v nově otevřené kreativní zóně DEPO2015. Divadelní scénu rozšířilo vybudování Nového divadla, které v roce 2015 zažilo premiérovou sezónu. Program dále probíhal v hudebních klubech či v galeriích. Vrcholné akce byly směřovány do ulic města, což uvádí již přihláška Havlíčkové a kol. (2010).

3.3.2 Mezinárodní spolupráce

Významná část projektů byla realizována díky mezinárodní spolupráci. Do programu plzeňského města kultury se zapojilo celkem 21 zemí. Největší zastoupení, v počtu celkem 40 projektů, měla česko-bavorská spolupráce. Bavorská strana, včetně kulturních organizací a politických představitelů, podporovala Plzeň již v době kandidatury (Svoboda 2016). V pořadí počtu realizovaných projektů následují akce spojené s prezentací japonské kultury. V průběhu celého roku proběhlo v rámci *JAPAN FESTU* na třicet akcí. V roce 2015 se do programu EHMK zapojilo více než dvacet zemí a v rámci jednotlivých akcí vystoupili umělci z více než padesáti států světa (Svoboda 2016). Zapojení zahraničních umělců do programu bylo v souladu s dokumenty kandidatury města na titul EHMK, zvláště v kontextu evropské dimenze celého projektu.

Plzeň rovněž spolupracovala s belgickým městem Mons, které mělo v roce 2015 rovněž statut EHMK. Společně města připravila pět projektů, které zahrnovaly divadelní koprodukcí, prezentaci měst nebo česko-belgickou slam poetry exhibici. Akce podporované společností Plzeň 2015 a partnerskou organizací v Monsu měly celkovou návštěvnost téměř tři tisíce diváků (Svoboda 2016). Ve spolupráci s belgickým městem fungovaly také výměny studentů. Subjektem, který se do výměn zapojil na plzeňské straně, bylo gymnázium Františka Křižíka.

3.4 Evaluační fáze: období po roce 2015

Rok po skončení akce se měl projekt Plzeň 2015 zaměřit především na evaluaci a vyhodnocení celé akce. Společnost Plzeň 2015 projekt uzavřela závěrečnou konferencí *OPEN UP!* za účasti domácích i zahraničních odborníků, kteří hodnotili, na kolik se podařilo „otevřít město“. Na konferenci byly představeny výsledky evaluačních zpráv a skloňovaly se zde přínosy a dopady projektu Plzeň – EHMK 2015 (Plzeň 2015, 2016).

Ještě před koncem roku 2015 dochází ke změně právní formy u společnosti Plzeň 2015, o.p.s., která celý projekt zaštiťovala. Tato společnost byla původně založena na dobu určitou, a to do konce roku 2016. Již na konci roku 2015 proběhlo schválení změny právní formy na zapsaný ústav s neurčitou dobou trvání. Účelem přeměny bylo, aby společnost zajistila udržitelnost vybraných projektů a provozovala kreativní zónu DEPO2015.

Zmíněnou udržitelnost, zajišťující přesah projektu do dalších měsíců a let, zajistil *Program udržitelnosti* o čtyřech hlavních pilířích uvedených v publikaci *Otevřeno: Pojďte dál!* (Reifová a kol. 2016).

- **vybudovaná mezinárodní značka:** cílem je udržení Plzně jako zajímavé turistické destinace a dynamicky se rozvíjející metropole v úzké spolupráci s vedením města a dalšími subjekty
- **nová infrastruktura:** infrastrukturní projekty (Nové divadlo, Relax centrum Štruncovy sady), kreativní zóna DEPO2015 spolu s „líhni“ talentů fakultou designu a umění Ladislava Sutnara či dalšími investicemi do kvality městské infrastruktury zajišťují další rozvoj města
- **lidé a programoví partneři:** příslibem pro rozvoj města do budoucna je zkušenost desítek lidí a institucí, kteří byli u realizací náročných mezinárodních projektů, u nichž byla navázána partnerství
- **kreativní průmysly:** klíčové zázemí pro umělce, řemeslníky, kutily či začínající podnikatele poskytlo DEPO2015, kreativní průmysl nepodporují jen rozvoj kultury, ale jsou také stimulem růstu HDP (dle studií v různých zemích EU až 8 % HDP)

Nadále pokračovaly či stále pokračují úspěšné kulturní akce a projekty. Lze zmínit Letní barokní festival, Smetanovské dny, Živou ulici, což je pouze zlomek pokračujících akcí. Na Bavorské dny navázal v listopadu 2016 první ročník bavorsko-českého kulturního festivalu Treffpunkt, který pokračoval v dalších letech. V roce 2020 nesla akce název *kultur | kontakt | kreativ*. Projekt realizuje Plzeň 2015 společně s městem Regensburg a Centrem Bavaria Bohemia.

Zvýšenému zájmu se těšil po roce 2015 *Festival světla* (od roku 2016 pojmenovaný festival světla a umění ve veřejném prostoru BLIK BLIK). Premiérový ročník v rámci programu EHMK Plzeň 2015 si ve *Výzkumu informovanosti, postojů a participace*

obyvatel města Plzně na projektu „Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015“ (Ježek a kol. 2016c) mezi ostatními akcemi vedl poměrně dobře a respondenti jej ohodnotili průměrnou známkou 1,761, což festival zařadilo mezi nejlépe hodnocenými akcemi na čtvrtou příčku. Stejně si vedl i v případě dotazu, které akce do budoucna zachovat⁹. Pořadatelem festivalu je DEPO2015 a v roce 2020 se připravuje již šestý ročník. Lze konstatovat, že mezi řadou Plzeňanů si BLIK BLIK vybudoval silnou pozici a zařadil se mezi tradiční akce.

Přesah roku 2015 měly nastavené od začátku projekty 2015+. Mezi nimi si výraznou pozici vybudovaly renovované Loosovy interiéry, které označila vedoucí Odboru kultury MMP PhDr. Květuše Sokolová za „pravý plzeňský poklad“ (Sokolová 2020). Loosovy interiéry se v analýze návštěvnosti turistických cílů v roce 2018 agentury CzechTourism (2019) umístily v první desítce v kategorii architektonických památek v rámci celé České republiky. Tento úspěch umocňuje fakt, že návštěvníci mohli navštívit pouze dvě prohlídkové trasy. Třetí trasa nebyla po většinu roku přístupná kvůli celkové rekonstrukci Semlerovy rezidence, která je největším objektem Loosových interiérů a její otevření je naplánováno na rok 2021. Ředitelka příspěvkové organizace Plzeň – TURISMUS, provozovatele Loosových interiérů, Zuzana Koubíková zmínila „zachování si určité exkluzivity většiny objektů“. Koubíková dále doplnila, že cílem Loosových interiérů nejsou masy turistů, ale spíše zprostředkování jedinečného zážitku opravdovým zájemcům (Pecuch 2019b).

Bohatý kulturní program nabízelo a nabízí DEPO2015, které je i po skončení akce Plzeň – EHMK 2015 dějištěm celé řady výstav, happeningů, festivalů, koncertů nebo workshopů. Prostory DEPA2015 ke svým setkáním využíval například spolek *Pěstuj prostor* nebo dobrovolnická platforma *Klub strážných andělů*. Obě organizace byly s projektem EHMK výrazně spojeny. Bývalá vozovna městských dopravních podniků je zároveň místem otevřeného pracovního prostoru – tzv. coworkingu.

Společnost Plzeň 2015 pořádala akce také v KD Peklo, jehož byla provozovatel. Plzeň 2015 zde pořádala koncerty nebo oblíbené swingové večery. Peklo bylo rovněž dějištěm divadelních představení či maturitních plesů. V srpnu 2018 ale musela být celá budova uzavřena kvůli havarijnímu stavu. Původní plány byly kulturní dům opravit,

⁹ Největší počet kladných odpovědí ohledně zachování zaznamenal Pilsner Fest, po něm následovaly Slavnosti svobody a akce Obří loutky/Skupova Plzeň.

poslední zprávy ale přinesly informace, že rekonstrukce by si vyžádala až miliardové náklady (Nedvěd 2019). Řada akcí, jako například zmíněné koncerty a maturitní plesy, se přesunula do prostorů kreativní zóny DEPO2015.

Úspěchem po roce 2015 bylo udržení základny již zmíněného Klubu strážných andělů. Dobrovolníci v něm sdružení navazují na rozsáhlou činnost z roku 2015. V roce 2017 se do programu pravidelně zapojovalo 50 dobrovolníků a celkem členové Klubu strážných andělů odpracovali 928 hodin a zajistili tak práci srovnatelnou s finančním nákladem přibližně 180 tisíc Kč (Plzeň 2015, 2018). Počet odpracovaných hodin se sice o dva roky později snížil na počet 648 (Andělé Plzeň 2020), přesto můžeme mluvit o významné navazující aktivitě projektu Plzeň – EHMK 2015. Výrazným způsobem jsou dobrovolníci zapojeni do festivalu BLIK BLIK. Dalšími akcemi, kde strážní andělé vypomáhají, jsou například festival Finále Plzeň, Noc literatury, ale i menší vernisáže nebo sousedské procházky (Andělé Plzeň 2020).

3.5 Problémy projektu

Necelý rok před zahájením hlavní části programu se dostali organizátoři do velkých potíží. Přestavba areálu Světovar, jedna za zásadních investic a vlajkový projekt Plzně – EHMK 2015, musela být zastavena. V prostorách Světovaru se vyskytl nebezpečný korkodehet, který celou rekonstrukci zbrzdil. Město za likvidaci nebezpečného materiálu zaplatilo 40 milionů Kč. Prodlení způsobilo, že Plzeň přišla o evropskou dotaci, bez níž bylo prakticky nereálné pokračovat v rekonstrukci areálu (Němcová a ČTK 2014). Součástí areálu měl být městský archiv a dějiště řady akcí Culture factory 4x4. Projekt kulturní fabriky definitivně padl v prosinci 2014, kdy se areál zakonzervoval. Město však s předstihem hledalo náhradní řešení a velká část programu se přesunula do depa Plzeňských městských dopravních podniků v Cukrovarské ulici.

I přesto, že úprava kulturního prostoru DEPO2015 si rovněž vyžádala milionové investice, s odstupem času se DEPO setkalo s pozitivními ohlasy. *„Zdá se mi, že DEPO2015, byť to byla volba z nouze, je v některých aspektech prostě lepší. Ten prostor nabízí pestřejší možnosti využití a absolutně nezpochybnitelnou výhodou je blízkost centra města,“* uvedl předseda správní rady Plzně 2015 Mgr. Martin Baxa po skončení akce EHMK 2015 (ČRo Plzeň 2016).

Téma obnovy Světovaru bylo opět oživeno v loňském roce. V budově původně plánované pro městský archiv a kulturní fabriku má vzniknout technologické centrum TechTower. Město má v plánu do areálu dostat firmy a navázat s nimi ještě užší spolupráci, uvedl pro Český rozhlas náměstek primátora města Plzně Pavel Šindelář. Zahájení stavby je naplánováno již na rok 2020, konec stavebních prací je předpokládán o rok později (Kosová a Jiřincová 2019).

Komplikace se nevyhnuly stavbě nové divadelní budovy. Celému komplexu hrozilo pozdní dokončení kvůli sporu mezi městem Plzeň a firmou Hochtief. Předmětem sváru byly vícenáklady. Ty se při stavbě divadla dělily do dvou kategorií. Vícenáklady na technické vybavení a na zemní práce. Spor ohrozil termín dokončení divadla v termínu, což znamenalo hrozbu zrušení evropské dotace. Vypjatá situace panovala nejen mezi firmou Hochtief a městem Plzeň, ale rovněž také v plzeňském zastupitelstvu. Město Plzeň nakonec firmě uhradilo zhruba 20 milionů Kč za instalaci výkonnější divadelní techniky, čímž odvrátilo hrozbu zdržení. Spor ohledně obdobné částky za provedené zemní práce nakonec skončil u soudu (Nedvěd 2018). Dalším problémem byly výzvy zástupců ROP Jihozápad po auditu ministerstva financí. Zástupci ROP Magistrát města Plzně žádali vrácení části dotace na vybudování divadla a stavbu Relax centra Štruncovy Sady. Podle ministerstva město chybovalo při změnách projektu a při zadávání veřejné zakázky (Veselá 2015). Plzeň ovšem dotace vracet odmítla. Komplikace s dotacemi ohledně vybudování divadla a Relax centra se týkaly města Plzně, ovšem projekt Plzeň – EHMK 2015 s realizací těchto staveb úzce souvisel.

Mezi projekty zaměřenými na infrastrukturu byla v přihlášce uvedena také stavba budovy Západočeské galerie, která měla stát v prostranství U zvonu. Stavět se ovšem vůbec nezačala a na místě vznikl prozatímní park. Od roku 2016 má stavba stavební povolení, nicméně hlavní překážkou projektu za zhruba 900 milionů Kč je nedostatek financí (Nedvěd 2020). Plzeňský kraj v minulosti žádal o téměř půlmiliardovou státní dotaci, která ovšem dosud nebyla kladně vyřízena.

Jako problém, který se týkal jen a pouze vedení projektu (a společnosti Plzeň 2015), lze označit časté personální změny. Největší fluktuace byla na pozici ředitele společnosti, kde se během čtyř let vystřídalo hned pět osob. Plzeň 2015 nejprve vedl architekt Milan Svoboda, který ve funkci vydržel necelý rok a rezignoval. Od 1. listopadu 2011 společnost vedl Tomáš Froyda, ředitel plzeňského divadla Alfa. Na povrch se dostávají první neshody a Froyda neprodloužil smlouvu umělecké

ředitelce Yvonně Kreuzmannové, kterou nahradil Petr Forman. Konflikt mezi ředitelem společnosti a uměleckou ředitelkou byl popisován i v médiích, což nevytvářelo příliš pozitivní obraz. Později, přesně 31. ledna 2013, skončil i Tomáš Froyda.

Funkci ředitele společnosti poté zastávali Erich Beneš a Jiří Sulženko, kteří vystupovali jako prozatímní ředitelé. Sulženko zastával pozici programového ředitele a po nástupu do vedení celé společnosti vyzval Kreuzmannovou k návratu. Bývalá umělecká ředitelka projektu později podepsala dohodu o spolupráci na některých dílčích projektech (Vetešková 2014). Uměleckým ředitelem zůstal Petr Forman. Pátým a dosud posledním ředitelem společnosti se stal Jiří Suchánek, který uspěl v uzavřeném výběrovém řízení.

Havlíčková (2016) označuje časté změny ve vedení projektu za problém, který neumožnil žádnou širší systémovou změnu. Změny měly rovněž neblahý dopad například na monitoring a evaluační proces. Ježek a kol. (2016a) upozorňují na fakt, že finální rozhodnutí o způsobu monitoring a výběru evaluátorů padlo až na podzim roku 2014. Což lze označit za velmi pozdní a nedostatek času a financí vedl k roztržitému evaluačním oblastí mezi více organizací, mezi nimiž většinou nedošlo ke koordinaci aktivit a výzkumy se tak částečně překrývaly či do sebe nezapadaly. Na problémy v oblasti evaluace v souvislosti se změnami ve vedení společnosti poukazuje také Svoboda (2016), který poukazuje na rozpuštění interního evaluačního týmu a omezení prací na přípravu komplexního výzkumného projektu, jehož výsledkem sice byl základní dokument popisující rámec evaluačního systému, ale k uzavření smlouvy na zajištění výzkumného projektu mezi Západočeskou univerzitou v Plzni a společností Plzeň 2015, nakonec nedošlo.

Za zásadní problém, se kterým se projekt Plzeň – EHMK 2015 potýkal již od přípravné fáze, lze označit jeho financování. Rozpočet akce byl za dobu trvání projektu EHMK jeden z nejnižších, pouze 18 milionů €, což byla suma výrazně menší, než se kterou plzeňský projekt původně počítal (Fox a Rampton 2016).

4 Ex-post evaluace na základě vybraných aspektů hodnocení

Podrobná evaluační zpráva projektu Plzeň – EHMK 2015 (Svoboda 2016) byla vydána v květnu 2016, kdy ji pro organizaci Plzeň 2015 zpracoval Milan Svoboda. Dále byla vypracována evaluace na základě požadavku Evropské komise (Fox a Rampton 2016). Hodnotící zpráva Svobody (2016) uvádí výsledky mnoha dílčích výzkumů, široký záběr systému hodnocení sami autoři považují za silnou stránku. Naopak jako slabou stránku vnímají neexistenci výzkumu v časovém období před rokem 2015, které by umožnilo potvrdit hypotézy a zjištění ohledně dlouhodobých dopadů projektu. V první části práce je vysvětlený systém hodnocení projektu a reflexe představ z roku 2010, tedy z roku vydání přihlášky do druhého kola výběrového řízení (Havlíčková a kol. 2010). Poté Svoboda (2016) hodnotí projekt v oblastech programu, turismu v městě, postojů a participace obyvatel Plzně vůči projektu, informovanosti a marketingu, kulturního prostředí a na závěr jsou vyčísleny ekonomické dopady.

Hodnotící zpráva Foxe a Ramptona (2016) je součástí kompletní zprávy o EHMK v roce 2015 a její součástí je rovněž druhé EHMK tohoto roku, belgický Mons. Na základě jednotného klíče je vysvětleno pozadí toho, jakým způsobem se Plzeň stala EHMK, autoři shrnují vývoj projektu před rokem 2015, kulturní program, vyčísľují zdroje financování a přinášejí výsledky projektu. Na závěr jsou přednesena klíčová fakta v souvislosti s dopady projektu a udržitelností. Fox a Rampton (2016) také formulují doporučení pro budoucí města, která budou titul EHMK držet.

Než se v této práci podrobněji zaměříme na evaluaci v oblastech kultury a cestovního ruchu, shrňme si podstatné údaje a zjištění z jiných zkoumaných oblastí. Projekt Plzeň 2015 ve výsledku pracoval s výrazně menším rozpočtem, než se kterým bylo počítáno v přihlášce, což dokazuje Tabulka 1. Reálné příjmy projektu činily jen mírně přes 18,2 milionu €¹⁰. Předpokládaný rozpočet byl přitom téměř o polovinu vyšší. Bez zajímavosti nezůstává fakt, že ani předpokládaný rozpočet, který převyšoval částku 33 milionů €, by nepokryl všechny investiční výdaje, které se v souvislosti s projektem Plzeň – EHMK 2015 realizovaly. Fox a Rampton (2016) uvádějí jejich výslednou částku, která dosáhla výše 48 611 260 €.

¹⁰ Rozpočet EHMK Mons v téže roce překonal pranicí 78 milionu €.

Příjmy projektu měly model vícezdrojového financování, kde se mezi zdroje zařadily město Plzeň, Plzeňský kraj, stát zastoupený Ministerstvem kultury ČR, Fondy EU, sponzoři a vlastní příjmy. S projektem navázalo partnerství 55 sponzorů/partnerů a pozitivní dopady byly registrovány na obou stranách vztahu (Svoboda 2016). Generálním partnerem projektu byla společnost Plzeňský Prazdroj, hlavními partnery byly společnosti Plzeňská Teplárenská a Mastercard.

Tabulka 1: Předpokládané a reálné příjmy projektu Plzeň – EHMK 2015

Zdroje financování	Předpokládané příjmy v € (Příhláška do 1. kola, 2009)	%	Reálné příjmy v € (2006–2016)	%
Město Plzeň	16 065 000	48,1	8 246 279	45,2
Plzeňský kraj	3 392 000	10,1	1 789 000	9,8
Ministerstvo kultury ČR	3 292 000	9,8	3 788 630	20,8
Fondy EU (včetně Ceny Meliny Mercouri)	4 892 000	14,6	1 904 173	10,4
Sponzoři	1 608 000	4,8	1 175 748	6,4
Vstupenky a merchandising	1 042 000	3,1	520 717	2,9
Ostatní	3 195 920	9,5	823 682	4,5
Celkem	33 486 920	100%	18 248 229	100%

Zdroj: Fox a Rampton (2016, s. 87)

Jednotlivé druhy výdajů zobrazuje Tabulka 2. Většina výdajů směřovala do programu projektu Plzeň – EHMK 2016, kde výdaje přesáhly částku 12 milionů €. Ježek a kol. (2016a) ve své práci mimo jiné srovnávají výdaje na program u jednotlivých EHMK v období 1995–2014, ke kterým je přiřazena Plzeň. Průměrné výdaje na program u uvedeného srovnání byly ve výši 49 milionů €, medián pak ve výši 35 milionů €.

Druhou největší položkou v tabulce výdajů byly finance vynaložené na marketing akce, i když v poměru k částce vynaložené na program byly výdaje na marketing poměrně malé. Rezervy byly po roce 2015 použity na budoucí program a činnost společnosti Plzeň 2015, zapsaný ústav (Fox a Rampton 2016). Z hlediska marketingu se projekt netěšil výrazné podpoře národní vlády ČR. Ačkoliv Ministerstvo kultury ČR plzeňský projekt podpořilo významnou finanční částkou, událost Plzeň – EHMK 2015 nebyla na národní úrovni dostatečně propagována. Fox a Rampton (2016) tvrdí, že u jiných měst s titulem EHMK bylo zapojení národních vlád do projektu výraznější. Zatímco marketingová spolupráce mezi aktéry EHMK a národní vládou by se dala označit

za slabou stránku, silným marketingovým nástrojem se stala regionální informační síť, která vznikla v červenci 2014 a sdružovala 33 partnerů z obcí Plzeňského kraje. Cílem této sítě bylo zajistit distribuci marketingových materiálů a umožnit prodej vstupenek na akce EHMK (Svoboda 2016). Do regionální informační sítě se zapojila například informační centra, kulturní střediska v obcích, partnerem byla MAS Západ Bezručice či Mikroregion Nepomucko.

Tabulka 2: Rozdělení výdajů projektu (2006–2016) podle druhu

Druh výdajů	Výdaje 2006–2016 v €	%
Marketing	2 949 794	16,2
Program	12 376 282	67,8
Administrativní náklady	2 344 986	12,9
Rezervy	577 168	3,2
Celkem	18 248 230	100%

Zdroj: Fox a Rampton (2016), zpracováno autorem

I přes menší rozpočet a nepříliš velké výdaje na marketing v porovnání s výdaji na program byly u projektu Plzeň – EHMK 2015 odhadnuty výrazné ekonomické dopady a ekonomické přínosy. Ekonomické efekty byly zkoumány na základě dvou výzkumů. Raabová a kol. (2016) zkoumali dopady výdajů návštěvníků na ekonomiku ČR, v práci jsou analyzovány přímé a nepřímé efekty a jsou vyčísleny také čisté přínosy výdajů návštěvníků pro ekonomiku ČR. Ježek a kol. (2016b) se zaměřili přímo na ekonomické efekty projektu ve městě Plzeň a v Plzeňském kraji. Jedním ze zjištění Ježka a kol. (2016b) ohledně vlivu projektu Plzeň – EHMK 2015 na ekonomiku města byl velký efekt titulu EHMK na stravovací a ubytovací zařízení, kde byly pozorovány vyšší tržby, zatímco u maloobchodů nebyly výrazné efekty registrovány. Pozitivní vliv projektu na podnikatelské prostředí obecně měl krátkodobý účinek. Vytvořená pracovní místa byla spíše jen v rámci roku 2015. Limitem obou výzkumů je ovšem to, že povětšinou pracují s daty, která se zakládají pouze na odhadech. Ekonomické efekty tak nelze exaktně určit.

Projektu Plzeň – EHMK 2015 dostalo výrazného mediálního ohlasu. Od prosince 2014 do prosince 2015 bylo zaznamenáno 3 448 příspěvků v českých médiích, která byla zahrnuta do monitoringu tisku města Plzně (Svoboda 2016). Během roku 2015 do Plzně přijelo 325 zahraničních novinářů (Fox a Rampton 2016). Podle Mgr. Kristiny Štěpánové, zástupkyně ředitelky organizace Plzeň – TURISMUS, pomohly právě

výstupy zahraničních novinářů ke změně image města Plzně. „*Do Plzně jich přijíždělo opravdu velké množství a jejich výstupy byly veskrze pozitivní. V ČR zdaleka tak příznivý ohlas nebyl, byť byl projekt také hodnocen pozitivně,*“ srovnává Štěpánová (2020) tuzemské a zahraniční hodnocení projektu.

Níže se práce podrobně zaměřuje na oblasti kultury a cestovního ruchu ve městě Plzeň, které se díky EHMK mohly výrazně rozvíjet. Zkoumán bude nejen klíčový rok 2015, ale také vliv a dopady projektu EHMK na jednotlivé oblasti v následujících letech. Na závěr obou podkapitol je věnována pozornost koncepčním strategickým dokumentům, které se týkají současného období.

4.1 Kultura

Za významný krok v rozvoji kultury před rokem 2015 lze považovat vytvoření Programu rozvoje kultury ve městě Plzni na léta 2009 – 2019 (Krejsová a kol. 2009), který byl základní koncepční a strategický dokument v oblasti kulturní politiky města. Dokument byl úzce propojen s kandidaturou na titul EHMK v roce 2015, plánovaná opatření byla ale formulována bez ohledu na probíhající proces kandidatury a následný výběr EHMK. Odbor kultury MMP vydával během jednotlivých let monitorovací zprávy, které jsou zveřejněny na jeho internetových stránkách.

Krejsová a kol. (2009) v dokumentu formulují dnešní optikou poměrně ambiciózní cíle, řadu opatření se nepodařilo naplnit, včetně rekonstrukce KD Peklo, stavby budovy Západočeské galerie, vzniku nového multimediálního centra Knihovny města Plzně či využití kulturního potenciálu menšin, který nebyl využit jako nástroj prevence sociálně patologických jevů (Havlíčková 2017). Mezi úspěšná opatření můžeme zařadit vznik nezávislé organizace Plzeň 2015, výstavbu budovy Nového divadla DJKT a s ním spojenou špičkovou divadelní produkci včetně dalších divadelních souborů nebo vytvoření Umělecké Ceny města Plzně, která je udělována od roku 2012 za „*významnou uměleckou činnost, dílo nebo kulturní počin, které významně obohatily kulturní dění a rozvoj města Plzně a přispívají k posílení dobrého jména statutárního města Plzně*“ (Pecuch 2019a). To vše zvládla Plzeň v oblasti kulturní politiky do roku 2015, kdy vyvrcholilo dlouhé období příprav na akci EHMK. Po roce 2015 bylo zaznamenáno oslabené naplňování kulturních cílů, což Havlíčková (2017) částečně vysvětluje únavou po vypjatém a klíčovém roce 2015.

4.1.1 Kulturní program v realizační fázi projektu EHMK

Kulturní program roku 2015 se odvíjel od zmíněných čtyř programových proudů, jejichž pilíře tvořilo devět vlajkových projektů. Počet akcí a návštěvnost vlajkových projektů zobrazuje Tabulka 3, podle které měl největší návštěvnost projekt Kulturní bohatství Plzně. Ten sdružoval festivaly a návštěvnicky atraktivní akce pořádané plzeňskými kulturními institucemi (divadla, hudební kluby, neziskové organizace, a jiné). Do nejvyšší celkové návštěvnosti se promítl také nejvyšší počet akcí v rámci vlajkového projektu. Největšího úspěchu v poměru počet akcí/návštěvnost dosáhl projekt připomínající plzeňského umělce Jiřího Trnku, kde si na pět akcí našlo cestu přes 45 tisíc návštěvníků. Nejmenší návštěvnost měl vlajkový projekt Skryté město, který se ovšem svým zaměřením poměrně lišil a neměl masový charakter. Za zmínku stojí také projekt Gottfried Lindauer. Jeho hlavní část tvořila výstava portrétů novozélandských Maorů, kterou si v Západočeské galerii prohlédlo téměř 17 tisíc návštěvníků, čímž se stala jednou z neúspěšnějších výstav v historii galerie. Výstava také Západočeské galerii přinesla o Cenu 700 let města Plzně a Cenu Českého výboru ICOM v Národní soutěži Gloria musaealis, vyhlášené Ministerstvem kultury ČR a Asociací muzeí a galerií (Západočeská galerie 2016).

Tabulka 3: Počet akcí a návštěvnost jednotlivých vlajkových projektů EHMK

Vlajkový projekt	Počet akcí	Návštěvnost
Kulturní bohatství Plzně	87	300 390
Továrny na představitost	32	76 516
Veřejný prostor	52	69 661
Jiří Trnka a svět animace	5	45 853
Gottfried Lindauer	3	24 992
Barokní krása Západních Čech	6	13 449
Sezona nového cirkusu	10	13 417
Skryté město	31	1 365
Celkem	226	545 643

Zdroj: Svoboda (2016), zpracováno autorem.

Celková návštěvnost 636 akcí zahrnutých do projektu Plzeň – EHMK 2016 byla ve výši 1 384 060 osob, což lze považovat za velký úspěch, jelikož před rokem 2015 byla odhadována návštěvnost přibližně 600 000 osob (Svoboda 2016). Největší popularitě se těšili vícežánrové akce (např. Slavnostní zahájení, Slavnosti Svobody, Pilsner Fest), které oslovily 638 604 osob a podílely se na celkové návštěvnosti 46,1 %. Největší počet akcí podle žánru měly akce spojené s hudbou, celkem 202.

Hodnocení programu bezprostředně po akci zajistil průzkum 115 událostí, v rámci něhož byly získány údaje od 4 383 respondentů, kteří programu udělili na stupnici 1–5 průměrnou známku 1,5 (Svoboda 2016). Nejvyšší známkou program hodnotilo 62 % dotázaných. Největší motivací k účasti na akcích EHMK byla nová inspirace a zájem o (staro)nové zážitky a poznatky, což uvedlo 29 % respondentů. Nejvíce respondentů pocházelo přímo z Plzně (59,9 %), z Plzeňského kraje pocházelo 17,1 %, z ostatních krajů ČR 19,9 % a ze zahraničí pocházelo 3,1 % respondentů.

Výzkum také přinesl výsledky ex-post hodnocení, které bylo omezeno na deset nejvýznamnějších akcí EHMK. Mezi nimi převažovaly tradiční akce jako Slavnosti svobody, Pilsner Fest nebo Festival živá ulice. Novými formami, zařazenými mezi deset nejvýznamnějších akcí EHMK, byly Slavnostní zahájení, Rock for People Europe, Obří loutky a Květiny pro Plzeň. Respondenti ohodnotili nejvýznamnější akce EHMK průměrnou známkou 2,198. Nejlepší známky udělovali obyvatelé Plzně a respondenti s kladným vztahem ke kultuře (Ježek a kol. 2016b). I přes horší průměrnou známku, než kterou ukázalo bezprostřední hodnocení, byly akce EHMK hodnoceny v pozitivním spektru, ve kterém se nacházelo 90 % odpovědí respondentů (Svoboda 2016).

4.1.2 Vliv projektu EHMK na kulturní nabídku ve městě Plzeň

Město Plzeň díky projektu EHMK výrazně rozšířilo svoji kulturní nabídku, což bylo mimo jiné nejčastěji zmiňovaným přínosem, ke kterému se klonili respondenti výzkumu Ježka a kol. (2016b) v otázce konkrétních přínosů projektu. Růst kulturní nabídky byl spojen s vybudováním nové kulturní infrastruktury, byť se některé projekty nepodařilo zrealizovat. Řeč je zejména o kolapsu zásadní investice Cultural Factory 4x4 v areálu Světovaru a odstoupení od plánu na novou budovu Západočeské galerie. Méně se již ví o plánech na vybudování muzea designu a životního stylu, které rovněž mělo být součástí areálu Světovar, ale ještě před zakonzervováním objektu ukončil investor přípravu projektu z důvodu podfinancování (Svoboda 2016). O změnu úrovně kulturní infrastruktury se tak zasloužily jiné projekty. Primárně DEPO2015, kam se v rekordním čase přesunula velká část programu a které se stalo ústředním centrem Plzně 2015.

Dále vznikla nová budova Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni, kulturní centrum vzniklo v areálu Papírny, dále vznikl spolek Plzeň-Zastávka, rekonstrukcí prošla také část železniční zastávky Jižní předměstí, kde vznikl multifunkční kulturní prostor Moving Station, jehož provozovatelem je

kulturní organizace JOHAN, již od roku 2009 člen mezinárodní sítě nezávislých kulturních center Trans Europe Halles.

Výše zmíněný nárůst kulturní infrastruktury a s ním spojený nárůst kulturních aktérů ve městě měl za důsledek zvýšení kulturní nabídky v roce 2015 o 30 % (Havlíčková 2017). Výrazně se proměnila spokojenost s kulturní nabídkou ve městě mezi obyvateli Plzně. Zatímco respondenti v roce 2010 byli spokojeni s kulturní nabídkou jen z 65 %, respondenti o pět let později byli s kulturní nabídkou spokojeni výrazně více, spokojenost vyjádřilo 90% dotázaných (Fox a Rampton 2016). Nárůst spokojenosti lze vysvětlit tím, že spolu s kvantitou kulturní nabídky rostla i její kvalita a obyvatelé Plzně se „otevřeli“ novým formám kultury a novým inspiracím, což byl jeden z cílů projektu, od kterého byl odvozen *ústřední slogan Plzeň: Open Up!* Průzkum mezi obyvateli Plzně, týkající se jejich názoru na kulturu ve městě, proběhl také v roce 2018 (CpKP západní Čechy 2018). Z celkového počtu 1000 respondentů jich 93 % odpovědělo, že je s kulturní nabídkou v Plzni (přinejmenším částečně) spokojeno.

Plzeňská kulturní nabídka se díky projektu EHMK výrazně internacionalizovala, což dokládá pokračování 12% projektů EHMK, které vznikly díky mezinárodní spolupráci (Fox a Rampton 2016). Kulturní nabídka ve městě Plzeň se dostala do širšího kulturního povědomí a stala se vyhledávaným cílem. Změnili se také požadavky na kvalitu nabídky, jelikož se Plzeňané setkávali s mnoha novými formami, měli po roce 2015 vyšší nároky a naučili se vybírat si (Havlíčková 2016).

PhDr. Květuše Sokolová, vedoucí Odboru kultury MMP, hodnotí současnou kulturní jako uspokojivou. V souvislosti s tímto tvrzením odkazuje na výzkum *Názory obyvatel na kulturu města Plzeň* (CpKP západní Čechy 2018), který dokazuje spokojenost plzeňské veřejnosti. Sokolová komentuje také udržitelnost projektu EHMK a s ním spojenou úroveň a rozsah kulturní nabídky. „*Cca 93 % Plzeňanů se v průzkumech EHMK vyjádřilo, že by si přálo zachovat rozsah kulturní nabídky roku 2015 do dalších let, což však vzhledem k náročnému financování tohoto projektu není možné, ani se tak v Evropě po skončení projektu EHMK běžně neděje*“ (Sokolová 2020).

Právě snížení finanční podpory kultury ze strany města Plzeň mírně devaluje pozitivní dopady projektu EHMK na kulturní nabídku. Se snížením objemu financí, které do kultury směřují, se po roce 2015 všeobecně počítalo. Snížení alokace financí pro granty o 30 % ovšem vrátilo schválený objem kultury prostřednictvím dotací

na úroveň roku 2009 (Havlíčková 2017). Opět tak posílil problém udržitelnosti kvality kulturní nabídky a byly potlačeny procesy, ke kterým projekt významně EHMK přispěl. Havlíčková (2016, s. 29) uvádí, že „razantní škrty v grantovém systému odboru kultury Města Plzně jsou signálem nezájmu politiků spravovat hospodárně obrovské investice vložené do rozvoje kultury v minulém období.“ Město Plzeň období 2016–2019 vyčlenilo na podporu kultury finanční podporu ve výši 128 milionů Kč, oproti předchozímu období se částka snížila o 35 milionů Kč (ČTK 2019). Plzeň ovšem podporuje kulturu jen čtyřletými granty. Systém podpory kultury zahrnuje mimo jiné průběžný dotační titul Mikrogranty, který podle Sokolové (2020) inspiroval i další města a Plzeňský kraj.

4.1.3 Vliv projektu EHMK na kulturní aktéry ve městě Plzeň

Fox a Rampton (2016) vidí jako velký benefit EHMK pro kulturní aktéry získané zkušenosti s pořádáním a zajišťováním podobných akcí. Jmenují například zlepšené dovednosti v práci s osvětlením a ozvučením akcí, které by aktéři mohli jinak získat až za dlouhé roky. Havlíčková (2016) provedla výzkum vlivu projektu EHMK na kulturní aktéry ve městě Plzeň, v rámci nějž provedla strukturované rozhovory se sedmnácti respondenty zastupujícími klíčové aktéry plzeňské kulturní scény. Hned 13 ze 17 oslovených respondentů se podílelo na tvorbě kandidátské přihlášky, všech sedmáct respondentů bylo součástí oficiálního programu, součtem 74 projektů. Havlíčková (2016) došla k závěru, že 60 % oslovených respondentů považuje za absolutně největší největším přínosem EHMK byla akcelerace vztahů mezi jednotlivými aktéry v Plzni, kdy došlo k vytvoření spolupráce a partnerství, která jsou dlouhodobě udržitelným benefitem projektu.

Kulturní aktéři ve městě Plzeň také profitovali z EHMK díky tomu, že umožnil jejich zapojení do unikátních projektů, na které by bez EHMK neměli kapacitu k jejich realizaci. Havlíčková (2016) pracovala také s hypotézou, že projekt EHMK zvýší kredibilitu u místní veřejnosti, ta se ovšem nepotvrdila. Jako další přínosy byly mezi respondenty Havlíčkové uváděny zvýšený objem finančních prostředků na činnost i projekty a možnost vzdělávání v Arts Managementu, programu realizovaném společností Plzeň 2015 ve spolupráci s Fakultou designu a umění Ladislava Sutnara. Program nabízel dva základní moduly – tvůrčí, inspirační a manažerský.

Během tří ročníků¹¹ se programu Arts Management zúčastnilo 307 fyzických osob (Svoboda 2016). Na závěr ročníku 2014/15 proběhla samostatná evaluace projektu, ze které vyplynul zájem o jeho pokračování. Arts Management umožnil vzájemné porozumění zúčastněných, kteří často pocházeli z odlišných organizací. Mezi devizami byla uvedena také výjimečná kvalita lektorů, forem vzdělávání či sdílení zkušeností (Kaiserová 2015). Projekt ovšem nepokračoval, jelikož nebylo možné jej nadále dotovat jako během přípravné fáze projektu Plzeň – EHMK 2015.

Zmíněný zvýšený objem finančních prostředků znamenal v praxi posílení čtyřletého grantového systému v oblasti kultury na roky 2012–2015 (Svoboda 2016). Grantový systém podpořil pětadvacet projektů částkou 163 milionu Kč, zatímco v období 2008–2011 se jednalo o částku 85 milionu Kč, která byla rozdělena mezi dvanáct žadatelů (ČTK 2019). Respondenti výzkumu Havlíčkové (2016) uvedli, že finanční podpora a projekt EHMK jim umožnil realizovat unikátní projekty, na které by bez EHMK neměli kapacitu.

Objem finančních prostředků ale v roce 2016 razantně poklesl (Havlíčková 2017), čímž nebylo možné na EHMK plnohodnotně navázat. Finanční podpora města Plzně směrem ke kulturním aktérům navíc vykazuje velký nepoměr mezi městem zřizovanými a založenými organizacemi. Tři zřizované příspěvkové organizace (DJKT, Divadlo Alfa, Knihovna města Plzně) čerpaly z městského rozpočtu v roce 2016 přes 235 milionů Kč, z této sumy nejvíce profitovalo DJKT – souhrnnou částkou 179 milionů Kč. Čtyři městem založené organizace (Divadlo pod lampou, Galerie města Plzně, Plzeňská filharmonie, Plzeň 2015) získaly z rozpočtu města pouze částku necelých 37 milionů Kč (Havlíčková 2017). Tato disproporce se v kontextu akcí EHMK může zdát o to nespravedlivější, že například Galerie města Plzně se zasloužila o úspěšný vlajkový projekt spojený s dílem Jiřího Trnky. Podfinancovaná byla dlouhodobě také Plzeňská filharmonie, kterou Havlíčková (2017) označila za jednu z nejspolečnějších kulturních organizací, která je ovšem nucena platit vysoké náklady za pronájem koncertních prostor, jelikož vlastní zázemí nemá.

76 % respondentů Havlíčkové (2016) uvedlo, že v roce 2015 zaznamenalo zvýšení návštěvnosti. Nejvyšší nárůst návštěvnosti (řádově 100–300 %) uvedly subjekty, které pořádaly akce ve veřejném prostranství města. Kulturní organizace,

¹¹ První ročník programu proběhl v období 2012/13, poslední v období 2014/15.

jejichž program se odehrával uvnitř kulturních zařízení, potvrdily růst návštěvnosti v rozmezí 10–20 %. V tomto směru zazněla připomínka, že program se příliš soustředil na „atrakce“ v ulicích a postrádal navigaci pro indoorové akce (Havlíčková 2016).

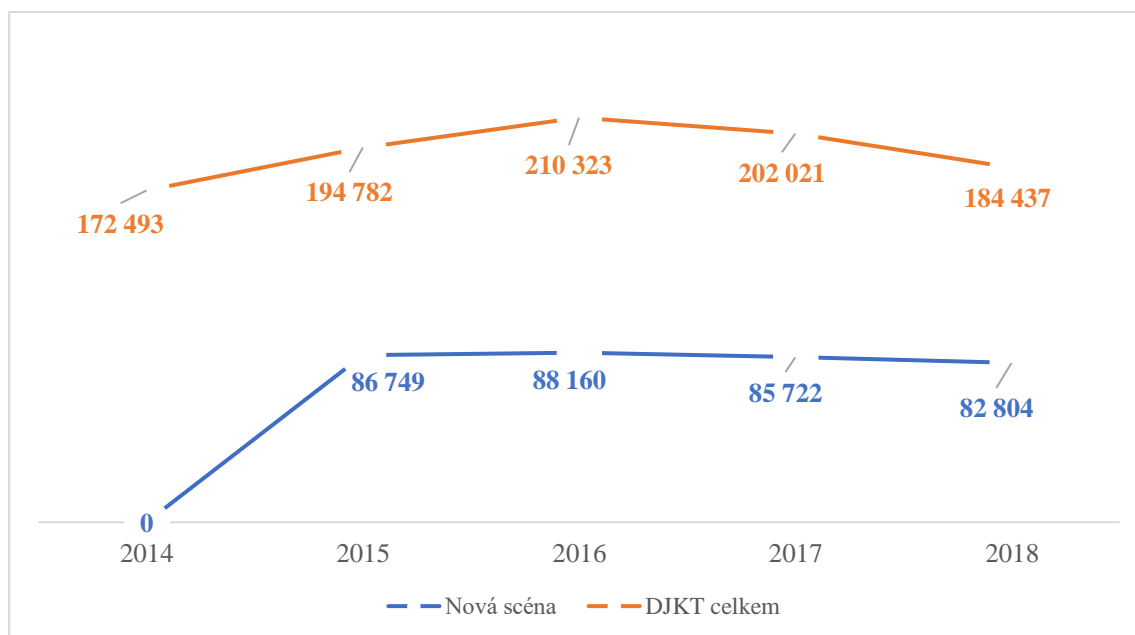
DJKT, divadlo nadregionálního významu, mělo v roce 2015 o 12,9 % vyšší návštěvnost, než v předchozím roce. Divadlo se v roce 2015 těšilo z otevření Nové scény, která si okamžitě našla své místo na plzeňské kulturní mapě a měla významný podíl na celkové návštěvnosti divadla. DJKT v současnosti tvoří čtyři umělecké soubory (balet, činohra, muzikál, opera). Z Tabulky 4 a Obrázku 1 je patrné zvýšení návštěvnosti v roce 2015 a rovněž je patrné, že Nová scéna se na celkové DJKT podílí výraznou měrou. Nejvyšší návštěvnosti se DJKT i jeho Nová scéna těšili v roce 2016. Celková návštěvnost divadla přesáhla 210 tisíc návštěvníků, od roku 2016 počet návštěvníků DJKT klesal.

Tabulka 4: Návštěvnost DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018)

Scéna	2014	2015	2016	2017	2018
Nová scéna	.	86 749	88 160	85 722	82 804
DJKT celkem	172 493	194 782	210 323	202 021	184 437

Zdroj: Otava (2015–2019), zpracováno autorem

Obrázek 1: Vývoj návštěvnosti DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018)

Zdroj: Otava (2015–2019), zpracováno autorem

Na návštěvnost DJKT a Nové scény má vliv celá řada faktorů. Zaměříme-li se na vysokou návštěvnost Nové scény DJKT, jedním z důvodů je jistě její kapacita 611 míst, z čehož 447 míst pojme hlavní scéna. Druhá největší scéna DJKT, Velké divadlo, pojme „jen“ 444 diváků. Vysokou návštěvnost si Nová scéna DJKT drží díky kvalitní produkci a zejména muzikálovému souboru, který například dosáhl několika úspěchů v prestižní anketě i-divadlo za loňský rok 2019, kde se dočkal ocenění poroty i diváků. Ocenění byli herci muzikálového souboru, inscenace a vedoucí postava muzikálového souboru DJKT Lumír Olšovský se stal divadelní osobností roku (Vaindl 2020). Dalším důležitým faktorem, který se na návštěvnosti podílí, je počet představení, který je zobrazen v období 2014–2018 v Tabulce 5. Opět lze vidět výrazný nárůst v roce 2015, kdy byla Nová scéna uvedena do provozu a s tím se téměř o jedno sto představení zvýšil i celkový počet představení DJKT. Také z hlediska počtu představení byl rekordním rok 2016, po němž došlo k poklesu.

Tabulka 5: Počet představení DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018)

Scéna	2014	2015	2016	2017	2018
Nová scéna	.	232	253	225	216
DJKT celkem	553	647	699	690	619

Zdroj: Otava (2015–2019), zpracováno autorem

Pro úplnost dodejme tržby DJKT a Nové scény DJKT v období 2014–2018 (Tabulka 6), kde je opět patrný efekt výstavby Nového divadla. V tomto ohledu byly zaznamenány nejvyšší tržby v roce 2018, i přes pokles počtu návštěvníků i počtu představení. Do tržeb se ovšem výrazně promítlo zvýšení průměrné ceny vstupenky, která se v roce 2018 zvýšila o 19 Kč v porovnání s předchozím rokem, zatímco v roce 2017 došlo k meziročnímu nárůstu ceny vstupenky pouze o 1 Kč (Otava 2019).

Tabulka 6: Tržby DJKT a Nové scény DJKT (2014-2018)

Scéna	2014	2015	2016	2017	2018
Nová scéna	.	22 969 762	23 554 058	23 446 817	23 336 389
DJKT celkem	30 440 719	42 843 729	46 886 437,23	48 130 363	48 904 826

Zdroj: Otava (2015-2019), zpracováno autorem

Zvýšenou návštěvnost v roce 2015 registrovaly i pobočky Západočeského muzea v Plzni a Západočeské galerie v Plzni. Ačkoliv zřizovatelem obou organizací je Plzeňský kraj, můžeme je zařadit mezi výrazné kulturní aktéry ve městě. Nárůst návštěvnosti obou institucí v roce 2015 je patrný z Tabulky 7 a Obrázku 2.

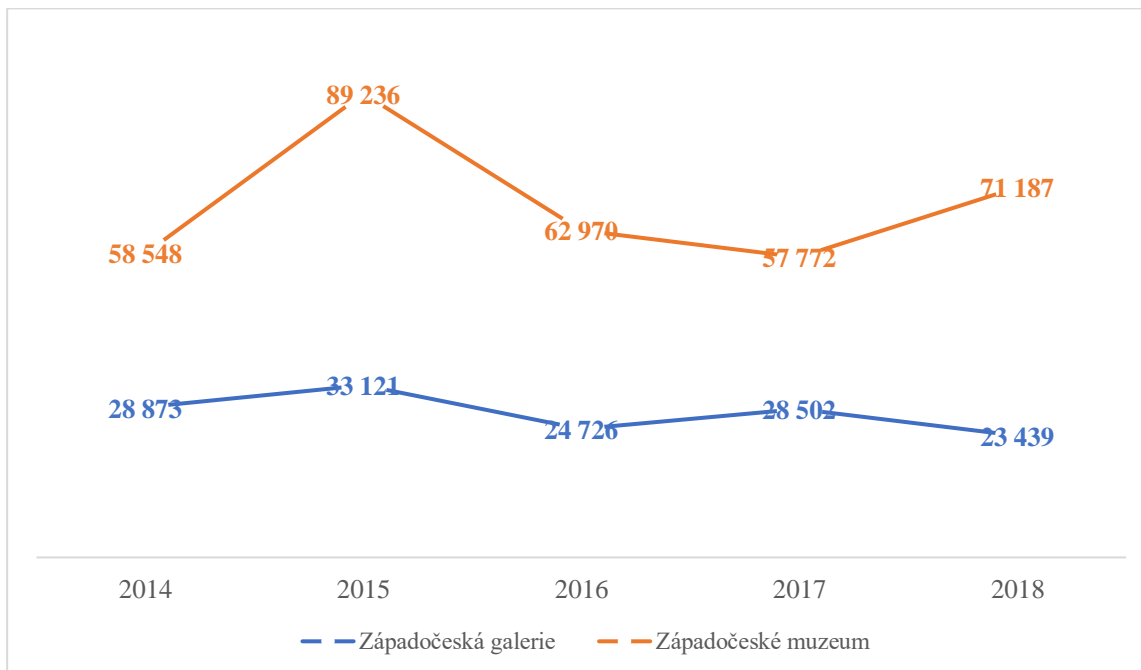
Zmíněná Tabulka 7 a Obrázek 2 zobrazují vývoj návštěvnosti v období 2014–2018. Uvedené údaje o návštěvnosti zahrnují pobočky zmíněných institucí, které se nacházejí ve městě Plzeň. Tuto podmínku splnily u Západočeské galerie jak hlavní budova v Pražské ulici, tak Semlerova rezidence, součást Loosových interiérů pod správou Západočeské galerie. Návštěvnost Západočeského muzea tvoří součet návštěvností hlavní budovy v Kopeckého sadech, Muzea loutek a Muzea církevního umění plzeňské diecéze. Do návštěvnosti nejsou zahrnuty pobočky v Rokycanech a Dobříví. Západočeská galerie v Plzni z uvedených údajů vykazuje kolísavý trend, po roce 2015 přišel výrazný propad. Pobočky Západočeského muzea v Plzni zaznamenaly výrazný nárůst v roce 2015, čemuž lze vděčit projektu EHMK. Po skončení akce ale projekt neměl na návštěvnost Západočeské galerii ani Západočeského muzea vliv.

Tabulka 7: Návštěvnost poboček Západočeské galerie a Západočeského muzea na území města Plzeň (2014-2018)

Kulturní organizace	2014	2015	2016	2017	2018
Západočeská galerie	28 873	33 121	24 726	28 502	23 439
Západočeské muzeum	58 548	89 236	62 970	57 772	71 187

Zdroj: NIPOS (2017, 2019), zpracováno autorem

Obrázek 2: Vývoj návštěvnosti poboček Západočeské Galerie a Západočeského muzea na území města Plzeň (2014–2018)

Zdroj: NIPOS (2017, 2019), zpracováno autorem

Vliv EHMK lze spatřit také ve zvýšení počtu kulturních aktérů ve městě. Během doby přípravy EHMK vznikli tři výrazní kulturní aktéři, konkrétně Papírna, iniciativa K světu a projekt Pěstuj prostor. Havlíčková (2016, s. 32) uvádí platformu Pěstuj prostor jako „organizaci, které projekt EHMK pomohl vyrůst“. Pěstuj prostor vznikl původně v roce 2015 původně jako komunitní program pro veřejný prostor, který byl součástí společnosti Plzeň 2015. Později se oddělil a v roce 2015 již vystupoval jako samostatný spolek. V otázce vzdělávání, participace a realizace změn ve veřejném prostoru má Pěstuj prostor nezastupitelnou roli. Spolek realizuje „komplexní soubor vzájemně provázaných aktivit, jejichž cílem je zapojovat veřejnost do péče o rozvoj veřejného prostoru a zvyšovat vzdělanost v oblasti architektury, urbanismu a umění“ (Pěstuj prostor 2020). Nadále funguje princip Otevřené výzvy Pěstuj prostor, kdy sami občané mohou přijít s podněty na zlepšení veřejného prostoru a přispět k realizaci jeho změny. Vyjma různých výstav a vzdělávacích akcí stojí Pěstuj prostor za projekty jako Plzeňský architektonický manuál nebo Zelená mapa Plzně. Spolek dnes spolupracuje také s městskými obvody a nadále popularizuje téma veřejného prostoru. Iniciativa Pěstuj prostor je jednou z dlouhodobě udržitelných kulturních aktivit, které po sobě projekt EHMK zanechal (Havlíčková 2016).

4.1.4 Vize kultury města Plzně do roku 2030

Na Program rozvoje kultury ve městě Plzni na léta 2009 – 2019 (Krejsová a kol. 2009) plynule navázal Program rozvoje kultury města Plzně na období 2020–2030, jehož autorem je Havlíčková (2018). Na zpracování dokumentu se také podílel Odbor kultury MMP, zástupci statutárního města Plzeň a rovněž participující kulturní veřejnost. Obsahovým jádrem je popis čtyř hlavních strategických cílů, které byly formulovány následovně:

1. Kulturní značka města
2. Občanská společnost
3. Fyzický prostor
4. Stabilní systém správy a podpory kultury

U každého ze strategických cílů jsou definovány oblasti rozvoje a je odkazováno na analytickou zprávu Stav plzeňské kultury v roce 2017 (Havlíčková 2017), kdy jsou jmenovány silné stránky, problémy a potenciály v rámci uvedeného strategického cíle. Dále jsou u všech strategických cílů zmíněny hlavní indikátory.

„Cíle dokumentu reflektují novou aktuální situaci, ve které už není nutné rozpoznávat kompetence a kvality plzeňské kulturní scény, ale ve které je třeba stavět strategii rozvoje kultury na kvalitě výstupů práce širokého spektra zřizovaných, založených i dalších kulturních organizací, na stabilní podpoře občanských kulturních aktivit a kultivaci veřejných prostor, které vytvářejí identitu města a jsou schopné poskytnout zázemí různorodým kulturním aktivitám,“ dodává k aktualizovanému Programu rozvoje kultury do roku 2030 PhDr. Květuše Sokolová (2020), vedoucí Odboru kultury MMP. Dokument již nemá takovou širší témat. Právě širší témat označuje Havlíčková (2017) za jeden z problémů dokumentu zpracovávající období 2009–2010.

Jako klíčové vidí Sokolová (2020) dobudování kulturní infrastruktury. *„Zde máme značný deficit (např. nová budova Západočeské galerie v Plzni a Archivu města Plzně, potřebná rekonstrukce některých městských kulturních budov, snem zůstává nový objekt Knihovny města Plzně a kvalitní koncertní sál), dále intenzivní rozvoj mezinárodní spolupráce i realizace výtvarných prvků a designových objektů ve veřejném prostoru. Vybudování uvedeného podhoubí by také mohlo přispět ke snaze získat v budoucnosti prestižní titul UNESCO – Kreativní město (UCNN),“* říká vedoucí Odboru kultury MMP. Titul UNESCO – Kreativní město (UCNN) by město Plzeň do roku 2030 rádo získalo. Cílový stav plzeňské kultury v roce 2030 (Havlíčková 2018) jej spolu s projektem EHMK označuje za důvod zviditelnění města jako mezinárodní kulturní destinace.

Cílový stav plzeňské kultury v roce 2030 se rovněž zmiňuje o spolupráci města na vybudování nové budově Západočeské galerie. Podle Sokolové (2020) by vybudování nové budovy galerie výrazně přispělo k renomé města Plzně. *„Z hlediska oblasti kultury i kulturního turismu by se jednalo o významný počín, který by výrazně přispěl k renomé města Plzně i Plzeňského kraje, neboť Západočeská galerie obsahuje ve svém sbírkotvorném fondu ojedinělá díla (mimořádně bohatý a kvalitní fond moderního českého umění, v jehož rámci obzvláště vyniká špičková sbírka kubismu), která nyní není možné systematicky vystavovat.“* Téma výstavby nové budovy se řešilo i v roce 2020. Plzeňský kraj, který je zřizovatelem galerie, ovšem nemá na realizaci plánu dostatek finančních prostředků (Nedvěd 2020).

4.2 Cestovní ruch

Rozvoj cestovního ruchu probíhal v Plzni již před rokem 2015 a projektem EHMK. Odrazem tohoto rozvoje je unikátní proměna města, kdy od roku 2005 za velice krátkou dobu vyrostlo více než deset nových hotelů, přičemž část z nich je součástí mezinárodních řetězců (Angelo Vienna International, Courtyard by Marriott, a jiné). Taková proměna města nemá ve stejném měřítku v České republice obdoby (Barborková a kol. 2016). Nejvyšší hotelovou kategorií je *****, která je pro potřeby cestovního ruchu v Plzni dostačující.

Výrazně vzrostla nabídka turistických cílů a spolu s tím také konkurence mezi nimi. Organizace Plzeň – TURISMUS sleduje návštěvnost turistických cílů od roku 1995. V tu dobu byly v Plzni otevřené jen čtyři turistické cíle – pivovar Plzeňský prazdroj, ZOO Plzeň, Národopisné muzeum a Západočeská galerie (Barborková a kol. 2016). Růst nabídky turistických cílů byl zaznamenán v mnoha oblastech. Mezi významné počiny lze zařadit rekonstrukci Velké synagogy, která je od roku 1992 kulturní památkou, a její znovuotevření pro veřejnost. V roce 2008 bylo v bývalém areálu Škody Plzeň otevřeno Techmania Science Center, které v roce 2013 otevřelo první 3D planetárium v České republice. Rok 2015 byl pro cestovní ruch v souvislosti s EHMK velkou výzvou na předchozí rozvoj navázat.

4.2.1 Cestovní ruch ve městě Plzeň v roce 2015 a vliv EHMK

Cestovní ruch ve městě Plzni zaznamenal v roce 2015 výrazný nárůst počtu hostů a počtu přenocování, kdy se v Plzni ubytovalo 260 183 hostů, což znamenalo nárůst o 16,2 % v porovnání s rokem 2014. Celkem v roce 2015 navštívilo Plzeň 534 387 turistů, v ubytovacích zařízeních se tedy ubytovala zhruba polovina (Svoboda 2016). Podíl nerezidentů na celkovém počtu ubytovaných hostů byl 61,1%. Počet přenocování meziročně vzrostl o 13,6 % na 492 282. Průměrný počet přenocování zůstal na hodnotě 1,9 noci. (Český statistický úřad 2020a). Zatímco v prvním čtvrtletí byl nárůst ne 3,3 %, ve druhém čtvrtletí se růst návštěvnosti dynamicky zrychlil a došlo navýšení počtu turistů o 19,2%, trend růstu návštěvnosti mezi 15–20 % se podařilo udržet až do konce roku. (Plzeň – TURISMUS 2016). Tabulka 8 zobrazuje počet hostů a počet přenocování v období (2012-2015).

Tabulka 8: Počet hostů a počet přenocování ve městě Plzeň (2012-2015)

	2012	2013	2014	2015
Počet hostů	211 315	204 385	224 004	260 183
<i>z toho rezidenti</i>	<i>85 549</i>	<i>84 104</i>	<i>89 112</i>	<i>101 185</i>
<i>z toho nerezidenti</i>	<i>125 766</i>	<i>120 281</i>	<i>134 892</i>	<i>158 998</i>
Počet přenocování	385 507	369 436	434 085	492 982
<i>z toho rezidenti</i>	<i>152 228</i>	<i>151 783</i>	<i>178 636</i>	<i>188 175</i>
<i>z toho nerezidenti</i>	<i>233 279</i>	<i>217 653</i>	<i>255 449</i>	<i>304 807</i>

Zdroj: Český statistický úřad (2020a), zpracováno autorem

Hosté měli možnost ubytovat se v 66 hromadných ubytovacích zařízeních, jejichž počet se v porovnání s předchozím rokem zvedl o šest. Celková kapacita hromadných ubytovacích zařízení ve městě 2 596 pokojů a 5 549 lůžek (Český statistický úřad 2020b). Ježek a kol. (2016b) se v části svého výzkumu zaměřili na vliv EHMK na ubytovací zařízení. Z dotázaných ubytovacích zařízení na území města Plzeň se v důsledku pořádání EHMK 54 % dotázaných zařízení zvýšily tržby, u 39 % dotázaných zařízení došlo ke zvýšení počtu zahraničních návštěvníků.

Celkem Plzeň v roce 2015 navštívilo 3 371 715 osob, z čehož bylo 2 837 328 jednodenních návštěvníků a 534 387 turistů, kteří v Plzni alespoň jednou přespávali (Svoboda 2016). Z celkového počtu návštěvníků tvořili 24 % návštěvníci ze zahraničí, podíl zahraničních turistů byl 28 %. Mezi zahraničními návštěvníky a turisty v obou případech výrazně dominovali Němci (343 663 návštěvníků a 65 264 turistů), s velkým odstupem následovali Rakušané a Slováci (Svoboda 2016).

Jedním z největších přínosů projektu EHMK pro cestovní ruch byl přísun nových návštěvníků, jejichž podíl se v průběhu akce zvýšil v roce 2015 z původních 44 % na 61 % (PPM Factum Research 2016b). Dalším přínosem byl zřetelný nárůst návštěvnosti u turistických cílů, které byly programově spojené s EHMK. Takto vzrostla například návštěvnost Galerie města Plzeň, která zprostředkovala výstavu Ateliér Jiřího Trnky. Zatímco v roce 2014 Galerii navštívilo 9 100 osob, o rok později bylo ve statistikách uvedeno 25 000 osob. Vzrostla rovněž návštěvnost dalších turistických cílů. Pivovar Pilsner Urquell, včetně akcí v něm, navštívilo 750 000 osob, nárůst činil 23 % v porovnání s rokem 2014 (Plzeň – TURISMUS 2016).

Díky projektu EHMK se zvýšila návštěvnost a tržby Turistického informačního centra (TIC). Porovnávat tyto údaje za roky 2014 a 2015 je ovšem poměrně obtížné, jelikož TIC bylo otevřeno až v dubnu 2014 a vyjma prvního čtvrtletí není do statistik

započítána ani doba rekonstrukce v listopadu a prosinci 2014. TIC zajišťuje také průvodcovskou činnost pro individuální turisty i skupiny turistů. Komentované prohlídky jsou standardně v angličtině, francouzštině, němčině a také v češtině (Plzeň – TURISMUS 2016). V tomto ohledu lze mluvit přímo o enormním nárůstu počtu prohlídek. V roce 2014 TIC zajistilo 218 prohlídek pro 7 380 osob, o rok později se 1 164 prohlídek zúčastnilo 30 473 osob.

Asociace návštěvníků Plzně spojené s městem se stále nejvíce týkaly piva. Pivo a pivní festival bylo symbolem Plzně pro 66 % dotázaných, kdy polovinu z 2 091 dotázaných respondentů tvořili cizinci (PPM Factum Research 2016b). Pět nejčastěji zmiňovaných asociací s Plzní doplňují EHMK (12%), Škoda / Škodovka (8%), architektura / památky (7 %), a sport (6 %).

Návštěvníky Plzně nejvíce zaujala katedrála sv. Bartoloměje. Dominanta plzeňského náměstí Republiky se postupně vybavovala čím dál většimu počtu návštěvníků, nakonec ji zmínilo 43 % dotázaných. Dále se návštěvníkům města velice často vybavovalo náměstí samotné, pivovar a synagoga. Většině dotázaných návštěvníků na Plzni nic nevadilo, pokud přeci jen zmiňovali nedostatky, nejčastěji jim vadili bezdomovci, nečistota, absence aquaparku nebo nepřehledná doprava a špatné parkování. Velkým pozitivem průzkumu PPM Factum Research (2016b) bylo zjištění, že téměř všichni návštěvníci se do Plzně hodlají někdy vrátit.

K přínosu EHMK se vyjádřila také Mgr. Kristina Štěpánová (2020), zástupkyně ředitelky Plzeň – TURISMUS. *„Řekla bych, že projekt Plzeň - EHMK obohatil mezinárodní značku Plzeň o kulturní rozměr, a to včetně efektivnějšího využití „nového“ atraktivního vzhledu města, zejména jeho historického jádra. Věřím, že se díky tomu podařilo u značné části veřejnosti překonat zažitý stereotypní pohled na Plzeň jako na špinavé průmyslové město. Dnes každý ví, že je Plzeň město historicky zajímavé, s dobrou úrovní kultury, ale prvonávštěvníci do Plzně stejně jezdí zejména za pivem.“*

4.2.2 Cestovní ruch ve městě Plzeň po roce 2015

Po roce 2015 si Plzeň udržela svoji atraktivitu a stabilně se drží mezi nejvyhledávanějšími městy v České republice. Počet hostů nadále rostl a v roce 2018 poprvé překonal počet ubytovaných hostů ve městě 300 tisíc. Vývoj počtu hostů a počtu přenocování v období 2015-2018 je uveden v Tabulce 9. V roce 2016 se meziročně

snížil počet přenocování, avšak poté opětovně vzrostl a překonal čísla z roku 2015. V roce 2019 byly rekordní počty z předchozího kalendářního roku opět překonány. Počet ubytovaných hostů překonal 330 tisíc a turisté ve městě strávili téměř 550 tisíc nocí. Počet turistů se tak oproti roku 2015, kdy Plzeň držela titul EHMK, zvýšil o čtvrtinu (Pecuch 2020).

Tabulka 9: Počtu hostů a počet přenocování ve městě Plzeň (2015-2018)

	2015	2016	2017	2018
Počet hostů	260 183	262 465	288 176	311 651
<i>z toho rezidenti</i>	<i>101 185</i>	<i>101 509</i>	<i>122 637</i>	<i>131 727</i>
<i>z toho nerezidenti</i>	<i>158 998</i>	<i>160 956</i>	<i>165 539</i>	<i>179 924</i>
Počet přenocování	492 982	483 689	504 437	531 351
<i>z toho rezidenti</i>	<i>188 175</i>	<i>176 393</i>	<i>200 991</i>	<i>213 442</i>
<i>z toho nerezidenti</i>	<i>304 807</i>	<i>307 296</i>	<i>303 446</i>	<i>317 909</i>

Zdroj: Český statistický úřad (2020a), zpracováno autorem

Mgr. Kristina Štěpánová, zástupkyně ředitelky, vnímá růst cestovního ruchu v Plzni s obecným trendem růstu cestovního ruchu, kdy Plzeň ostatní destinace předběhla. *„Je patrné, že do roku 2019 cestovní ruch prudce stoupal. Plzeň tak jen v roce 2015 předběhla v rychlém vývoji mnohá ostatní města. V nich došlo k nárůstu zhruba s dvouletým zpožděním, zato byl u řady z nich o něco intenzivnější. Trend prudkého růstu návštěvnosti většiny destinací včetně Plzně do roku 2019 souvisel především s hospodářskou prosperitou zdrojových trhů a dalšími příznivými podmínkami pro cestování a měl v posledních letech globální rozměr,“* porovnává Štěpánová (2020) Plzeň s ostatními destinacemi.

Nadále platí trend, že město Plzeň navštěvují častěji jednodenní návštěvníci, než turisté, kteří ve městě alespoň jednou přenocují. Jednodenních návštěvníků je podle dat mobilních operátorů přibližně trojnásobek až čtyřnásobek. *„Vzhledem k tomu, že je Plzeň typickou městskou destinací, uplatňuje se i zde trend krátkých pobytů. Tento trend je velmi obtížné překonat, pokud město nemá kongresový nebo veletržní potenciál. Pracovní dny jsou vytíženy byznys turismem, pro klasické turisty musí mít město dostatečně atraktivní nabídku pro prodloužený víkend,“* komentuje situaci Štěpánová (2020). Kongresový potenciál Plzeň splňuje v ubytovací části i vybavenosti konference, není tomu tak u kapacity kongresových sálů. Vzhledem k absenci kongresového centra a blízkosti Prahy je podle Barborkové a kol. (2016) Plzeň místem druhé volby, které je vhodné pro konference menšího typu.

Po roce 2015 nadále klesal počet návštěvníků, kteří si Plzeň spojují hlavně s pivem a pivním festivalem, ačkoliv je tato asociace stále hlavní a ani v budoucnu se v tomto ohledu nedá předpokládat výrazná změna. Z průzkumu agentury PPM Factum Research (2016a) vyplynulo, že zatímco v roce 2014 bylo pivo a pivní festival hlavní asociací pro 75 % dotázaných, v roce 2016 takto odpovědělo jen 53 %, což lze do určité míry brát jako pozitivní. Údaje jsou ovšem podle PPM Factum Research (2016a) v časovém porovnání obtížně interpretované, jelikož asociace s EHMK, která byla u návštěvníků patrná v roce 2015, prakticky vymizela.

Hromadná ubytovací zařízení stále registrují větší počet ubytovaných hostů ze zahraničí, než z České republiky. Mezi nerezidenty nadále výrazně převažují turisté z Německa, kteří v roce 2018 tvořili 37 % ze všech ubytovaných nerezidentů v Plzni. Dramaticky vzrostl počet ubytovaných turistů z Číny, v roce 2018 se jich v Plzni ubytovalo 16 822, zatímco v roce 2015 se v Plzni ubytovalo jen 5 097 turistů Číny (Český statistický úřad 2019). Zejména u německy mluvících turistů se osvědčily komentované prohlídky města, které zajišťuje TIC města Plzně. Prohlídky v němčině tvoří zhruba 70 % celkového počtu. Celkový počet prohlídek po roce 2015 sice klesl, výrazně ale převýšil počet prohlídek před rokem, kdy byla Plzeň EHMK. V období 2016-2019 bylo každoročně realizováno kolem pěti set prohlídek (Štěpánová 2020).

Budoucímu rozvoji věnuje pozornost dokument Strategie rozvoje cestovního ruchu destinace Plzeň na období 2019 - 2023 (Plzeň – TURISMUS 2018). Dokument například definuje typy turismu, které mají potenciál rozvoje v domácím i mezinárodním cestovním ruchu. V případě Plzně se jedná o tyto typy:

- Industriální turismus (celosvětové nový trend turismu)
- Remembrance (paměťový) turismus s tématem osvobození Plzně americkou armádou
- Kongresový a konferenční turismus (tzv. MICE), business turismus
- Kulturní turismus v návaznosti na odkaz EHMK
- Aktivní trávení volného času (tzv. leisure turismus)

Jednou ze zásadních aktivit je zpracování samostatné strategie kulturního turismu, které realizuje organizace Plzeň – TURISMUS ve spolupráci s Odborem kultury MMP. Zpracování analytické části této strategie ovšem muselo být odloženo a přesunuto na pozdější období. „*Ve spolupráci s Odborem kultury MMP jsme předběžně definovali*

problémové oblasti s tím, že koncem března po tradičním setkání partnerů CR (10. 3.) svoláme první schůzku pracovní skupiny k analytické části. Bohužel právě v této době se cestovní ruch zcela uzavřel kvůli pandemii koronavirové infekce. Plzeň - TURISMUS proto realizaci Strategie kulturního turismu přesouvá na období, až bude jasnější, jakým způsobem se bude domácí i mezinárodní trh cestovního ruchu vyvíjet. Musíme do budoucna počítat i s tím, že kulturní sféra bude ovlivněna výrazným výpadkem příjmů v důsledku koronavirové krize,“ přiznává možné budoucí problémy zástupkyně ředitelky Plzeň – TURISMUS Mgr. Kristina Štěpánová (2020).

Kulturnímu turismu ve městě by mohly výrazně pomoci stálé expozice cenných sbírek v nové budově Západočeské galerie, která mimo jiné vlastní sbírku moderního umění od poloviny 19. století, které by se mohly stát turistickým lákadlem. Mgr. Kristina Štěpánová zdůrazňuje, že postavení moderní budovy a vystavení cenných děl nemusí znamenat automatický úspěch, přesto v nové galerijní budově vidí potenciál. *„Ani moderní budova, ani samotné atraktivní sbírky ještě neznamenaají automaticky vysokou návštěvnost. Investovat se musí i do zvýšeného marketingu a také do doplňkového programu včetně např. multifunkčního využití některých prostor. Za těchto podmínek by měla nová galerijní budova v centru města velkou šanci stát se jedním z nejdůležitějších kulturních a turistických cílů města zejména pro zahraniční návštěvníky, jimž při vnímání výtvarných hodnot obvykle tolik nevaadí jazyková bariéra,*“ říká k tématu nové budovy Západočeské galerie a jejímu potenciálnímu vlivu na kulturní turismus ve městě Plzeň Štěpánová (2020).

Závěr

Titul EHMK je pro pořadatelská města výrazným stimulem k rozvoji. Titul je přínosem pro rozvoj kultury, cestovního ruchu, urbánní regeneraci města, změnu vztahu obyvatel k městu a snahu nadále rozvíjet kulturní politiku města. Díky EHMK mohou města změnit svoji image, k čemuž došlo zejména u (post-)industriálních měst jako Glasgow či Liverpool. Téma evaluace projektů EHMK se začalo řádně rozvíjet až zhruba před patnácti lety. Města volila různé přístupy k monitoringu a evaluaci. Bez pochyb největšího ohlasu se dostalo evaluaci EHMK Liverpool 2008, kterou zajistil program Impacts08, který se stal inspirací pro budoucí EHMK a v modifikované formě byl využit i evaluaci olympijských her v Londýně v roce 2012.

Projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 lze hodnotit jako úspěšný, což dokládá kromě statistických údajů také hodnocení veřejnosti i samotných aktérů. Je až s podivem, že je tomu tak po komplikovaném vývoji projektu v období příprav, které výrazně zbrzdilo bezprostřední nadšení po vítězném souboji s Ostravou ve druhém kole výběrového řízení. Plzeňský projekt EHMK měl značné personální problémy a kvůli nízké podpoře sponzorů pracoval s jedním z nejmenších rozpočtů za třicetiletou historii projektu. Změny ve vedení projektu měly navíc negativní dopad na systém evaluace, monitoringu. Nebyl tak praktikován dlouhodobější a propracovanější sběr dat, který by vyvodil přesnější dopady celé akce.

Plzeňský projekt měl značné dopady na kulturu ve městě. Titul EHMK napomohl akceleraci vztahů kulturních aktérů ve městě a vytvořila se nová partnerství. Podařilo se vybudovat novou kulturní infrastrukturu, která výrazně rozšířila kulturní nabídku. S projektem EHMK byla od počátku spjata budova Nového divadla DJKT, která byla otevřena v roce 2015 a od počátku se výrazně podílí na celkové produkci DJKT. Zatímco budovu Nového divadla se podařilo zrealizovat, další velké infrastrukturní investice již úspěchem neskončily. Plány v kandidátské přihlášce počítaly s výstavbou kulturní fabriky v areálu Světovar, která musela být zastavena a projekt EHMK byl kvůli tomu velmi ohrožen. Díky rychlé reakci pořadatelů se náhradní plán realizoval ve zrekonstruovaných prostorách DEPA2015, kam se přesunulo těžiště velké části programu. Stejně tak se nepodařilo realizovat stavbu nové budovy Západočeské galerie, která stále nemá vyhovující prostory k vystavení unikátních sbírek moderního umění. Budova galerie a vystavená díla by výrazně prospěly kulturnímu renomé Plzně

a kulturnímu turismu ve městě. Otázkou zůstává, kdy a zda vůbec se podaří sehnat potřebné finance na stavbu nové budovy galerie. Plzeňský kraj, který je zřizovatelem Západočeské galerie se zatím neúspěšně snaží získat státní dotaci. Ta se jeví jako klíčová pro zahájení stavebních prací.

Plzeň díky projektu EHMK změnila svoji image, návštěvníci ji přestali vnímat jen jako město piva a kultura se stala součástí mezinárodní značky Plzně. Projekt EHMK napomohl také k rozvoji cestovního ruchu, který probíhal již v době před rokem 2015, díky růstu nabídky a kvality turistických cílů. Výrazný nárůst zaznamenaly turistické cíle, které byly programově propojené s EHMK, ale také turistické cíle, které s EHMK neměly nic společného. Ohlasy návštěvníků města potvrzovaly, že se Plzeň na klíčový rok 2015 dobře připravila a měla co nabídnout. Plzeň se navíc neprezentovala jen návštěvníkům, ale také svým obyvatelům, kteří se „otevřeli“ a pozitivně hodnotili nové formy kulturního vyžití ve městě.

Od počátku projektu byla řešena jeho udržitelnost. Na tuto problematiku lze nahlížet z mnoha úhlů. Rozsah kulturní nabídky se po skončení akce EHMK udržet nepodařilo, což ovšem nelze říci prakticky o žádném EHMK. Po skončení projektu razantně ubývá finanční podpory. S tím se museli potýkat také kulturní aktéři v Plzni, kde navíc proběhly poměrně razantní škrty v grantovém systému na podporu kultury, které kulturním aktérům ve městě nedovolily plnohodnotně navázat na přechodné období spojené s EHMK. Udržitelnost projektu se prokázala v mnoha jiných směrech. Podařilo se udržet dobrovolnickou základnu Klubu strážných andělů, navázalo se na úspěšné projekty (např. festival BLIK BLIK) a v neposlední řadě projekt EHMK pomohl vyrůst organizacím, které jsou dnes v Plzni kulturními hybateli. V tomto ohledu lze zmínit spolek Pěstuj prostor a jeho dnes už nezastupitelnou roli v problematice veřejného prostoru. Dále lze zmínit získání cenných zkušeností, které nabyly kulturní, soukromá i veřejná sféra. Zkušenosti a poznatky získané díky EHMK město Plzeň aplikuje při tvorbě strategických a koncepčních dokumentů, které zajišťují rozvoj města. Na cestovní ruch neměl projekt po roce 2015 tak výrazný vliv, přesto Plzeň zůstala atraktivní destinací a počet ubytovaných hostů ve městě vytrvale stoupal až do rekordního roku 2019, kdy Plzeň navštívilo přes 330 tisíc hostů. Odkaz EHMK má pokračovat na bázi kulturního turismu ve městě, jako jednoho z typů turismu, které mají potenciál rozvoje domácího i mezinárodního cestovního ruchu.

Pokud by měl být plzeňský projekt inspirací pro budoucí EHMK, výstupem bude, že i přes malý rozpočet se dá zorganizovat zajímavý kulturní program, v rámci něhož lze vhodně zkombinovat tradiční akce, nové formy kultury a také připomenout výrazné osobnosti místní kulturní scény. Jistě bude zajímavé sledovat projekt EHMK v následujících letech. Je pravděpodobné, že města a řídicí organizace budou v dalších letech pracovat s menšími rozpočty, než jak tomu bylo doposud. Bylo by bláhové domnívat se, že ekonomická recese způsobená pandemií COVID-19 nebude mít na kulturu a cestovní ruch vliv. Pro budoucí EHMK bude velkou výzvou tyto komplikace zvládnout. Pokud by pokračovala částečná omezení cestovního ruchu a volného pohybu osob v EU, budou se muset EHMK o to více zaměřit na lokální publikum. V tomto ohledu by ovšem poklesl evropský rozměr celé akce.

Druhým důvodem proč sledovat budoucí EHMK je v mnoha ohledech sjednocená metodika evaluace, která vychází z pokynů Evropské komise, která od roku 2020 přenáší hlavní zodpovědnost za evaluaci na jednotlivá města. Ta jsou povinna postupovat podle stanovených kritérií, která jsou uvedena v pokynech k vypracování evaluace, díky čemuž bude mnohem snazší jednotlivá EHMK porovnávat.

Seznam použitých zdrojů

ANDĚLÉ PLZEŇ, 2020. Přijímáme nové členy! *Andělé Plzeň* [online]. 3. 2. 2020 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: <http://www.andeleplzen.cz/post/prijimame-nove-cleny>

BARBORKOVÁ, Eva a kol., 2016. *Strategický plán města Plzně: Tématické analýzy Marketing města a cestovní ruch*. Plzeň.

BARTÁK, Karel, 2019. Karel Barták: Evropská hlavní města kultury slouží jako užitečné laboratoře. *Český rozhlas* [online]. 18. listopad 2019 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/karel-bartak-evropska-hlavni-mesta-kultury-slouzi-jako-uzitecne-laboratore-8111741>

CPKP ZÁPADNÍ ČECHY, 2018. *Názory obyvatel na kulturu města Plzeň*. Plzeň: Centrum pro komunitní plánování západní Čechy.

CZECH TOURISM, 2019. *Návštěvnost turistických cílů 2018*. Praha: CzechTourism.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2019. Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních - podle zemí. *Plzeň – TURISMUS*. [online]. [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: https://www.visitplzen.eu/wp-content/uploads/2019/04/statistiky_navstevnosti_plzen_csu_podle_zemi.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2020a. Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních. In: ČSÚ. *Veřejná databáze* [online]. Vygenerováno 26.04.2020 19:27 [vid. 2020-04-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU03a&z=T&f=TABULKA&skupId=1330&katalog=31743&pvo=CRU03a&str=v300&u=v300__VUZEMI__43__554791

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [ČSÚ], 2020b. Kapacity hromadných ubytovacích zařízení za vybrané území. In: ČSÚ. *Veřejná databáze* [online]. Vygenerováno 02.05.2020 15:51 [vid. 2020-05-02]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU02&z=T&f=TABULKA&katalog=31742&str=v1306&v=v1339__KAT_154_1&u=v1306__VUZEMI__43__554791

ČRO PLZEŇ, 2016. Plzeňské DEPO2015 slaví výročí. Před rokem nahradilo projekt kulturní továrny ve Světovaru. *Český rozhlas* [online]. 20. duben 2016 [cit. 2020-02-09].

Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/plzenske-depo2015-slavi-vyroci-pred-rokem-nahradilo-projekt-kulturni-tovarny-ve-6738835>

ČTK, 2014. Plzeň 2015 získala evropskou dotaci. 40 milionů použije zřejmě na program. *Hospodářské noviny* [online]. 30. 9. 2014 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-62882750-plzen-2015-dotace>

ČTK, 2015. Plzeň jako evropské město kultury otevřely zvony i videomapping. *Hospodářské noviny* [online]. 15. 1. 2015 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/umeni/c1-63389160-plzen-2015-videomapping>

ČTK, 2019. Plzeň opět vyhlásila čtyřleté kulturní granty. *Artalk.cz* [online]. 19. 2. 2019 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2019/02/19/plzen-opet-vyhlasila-ctyrlete-kulturni-granty/>

DZIOMBA, Maike a Anke MATUSCHEWSKI, 2007. Grossprojekte in der Stadtentwicklung–Konfliktbereiche und Erfolgsfaktoren. *disP - The Planning Review*. **43**(171), 5-11.

ECOC POLICY GROUP, 2010. *An international framework of good practice in research and delivery of the European Capital of Culture programme*.

EUROPEAN COMMISSION, 2009. *European capitals of culture: the road to success : From 1985 to 2010*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. ISBN 978-927-9141-737.

EUROPEAN COMMISSION, 2018. *European Capitals of Culture (ECoC) 2020-2033: Guidelines for the cities' own evaluations of the results of their ECOC*. Brussels: European Union, 2018.

EUROPEAN COMMISSION, 2019. *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: 2019 Report*. Brussels: European Union.

EUROPEAN COMMISSION, 2020. *European Capitals of Culture* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/ecoc-fact-sheet.pdf>

EVANS, Graeme, 2005. Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Culture's Contribution to Regeneration. *Urban Studies*. **42**(5/6), 959– 983.

- KREATIVNÍ EVROPA, 2020. *Evropské hlavní město kultury* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.kreativnievropa.cz/evropske-hlavni-mesto-kultury/>
- FIŠER, Suzana Žilič a kol., 2013. *Maribor 2012 – The European Capital of Culture. From challenges to results*. Maribor: Florjančič tisk. ISBN 978-961-281-067-2.
- FOX, Tim a James RAMPTON, 2016. *Ex-post Evaluation of the 2015 European Capitals of Culture: Final Report*. Luxembourg: European Union. ISBN 978-92-79-52816-3.
- GARCIA, Beatriz, Ruth MELVILLE a Tamsin COX, 2010. *Creating an impact: Liverpool's experience as European Capital of Culture*. Impacts08.
- GARCIA, Beatriz a Tamsin COX, 2013. *EUROPEAN CAPITALS OF CULTURE: SUCCESS STRATEGIES AND LONG-TERM EFFECTS*. European Union.
- GRIFFITHS, Ron, 2006. *City/Culture Discourses: Evidence from the Competition to Select the European Capital of Culture 2008*. European Planning Studies. **14**(4), 415-430.
- HAVLENA, David, 2014a. Plzeň otevřela Nové divadlo. Je to známka dobrých časů, říká ministr. In: *ČT24* [online]. 2. 9. 2014 [cit. 2020-02-15]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1019550-plzen-otvrela-nove-divadlo-je-znamka-dobrych-casu-rika-ministr>
- HAVLENA, David, 2014b. Velká plzeňská svízel. Oprava Světovaru se zastavila a prodrazila. In: *ČT24* [online]. 16. 6. 2014 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1035824-velka-plzenska-svizel-oprava-svetovaru-se-zastavila-a-prodrazila>
- HAVLÍČKOVÁ, Šárka a kol., 2010. *Otevřete si Plzeň!: přihláška města Plzně na titul Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: Statutární město Plzeň, Magistrát města Plzně. ISBN 978-80-254-7575-1.
- HAVLÍČKOVÁ, Šárka, 2016. *VÝZKUM vlivu projektu Evropské hlavní město kultury Plzeň 2015 na stávající kulturní aktéry v Plzni*. Plzeň.
- HAVLÍČKOVÁ, Šárka, 2017. *STAV PLZEŇSKÉ KULTURY V ROCE 2017*.
- HAVLÍČKOVÁ, Šárka, 2018. *Program rozvoje kultury města Plzně na období 2020-2030*.

JEŽEK, Jiří a kolektiv, 2013. *EVALUACE VELKÝCH KULTURNÍCH PROJEKTŮ NA PŘÍKLADU EVROPSKÝCH HLAVNÍCH MĚST KULTURY*. Studie, Západočeská univerzita v Plzni, (rukopis bez ISBN).

JEŽEK, Jiří, Petr JANEČEK, Jarmila IRCINGOVÁ a Marta NOSKOVÁ, 2016a. *Ekonomické efekty projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Středisko pro výzkum regionálního rozvoje.

JEŽEK, Jiří, Marta ŠLEHOFEROVÁ, Jarmila IRCINGOVÁ, Petr JANEČEK, 2016b. *Výzkum ekonomických efektů projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Středisko pro výzkum regionálního rozvoje.

JEŽEK, Jiří, Marta ŠLEHOFEROVÁ, Jarmila IRCINGOVÁ, Petr JANEČEK, 2016c. *Výzkum informovanosti, postojů a participace obyvatel města Plzně na projektu Plzeň - Evropské hlavní město kultury 2015*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Středisko pro výzkum regionálního rozvoje.

KAISEROVÁ, Ida, 2015. *EVALUACE A MONITORING PROGRAMU ARTS MANAGEMENT 2012 – 2015*.

KOPP, Jan a Pavel RAŠKA, 2017. *Ekohydrologický management mikrostruktur městské krajiny*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0719-4.

KOSOVÁ, Jana a Kateřina JIŘINCOVÁ, 2019. Moderní technologické centrum zaměřené na robotiku a umělou inteligenci vznikne v Plzni na Světovaru. *Český rozhlas Plzeň* [online]. 13. březen 2019 [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/moderni-technologicke-centrum-zamerene-na-robotiku-a-umelou-inteligenci-vznikne-7784283>.

KREJSOVÁ, Marcela a kol., 2009. *PROGRAM ROZVOJE KULTURY VE MĚSTĚ PLZNI na léta 2009 – 2019*.

KREUZMANNOVÁ, Yvona, 2011. *Pilsen: Open Up!*. Plzeň: Plzeň 2015.

KUNZMANN, Klaus R. *Culture, Creativity and spatial planning*. Town, Planning, Review, 2004, **74**(4), 383-404.

LIU, Yi-De, 2014. *Cultural Events and Cultural Tourism Development: Lessons from the European Capitals of Culture*. European Planning Studies. **22**(3), 498–514.

MCCOSHAN, Andrew, Rampton JAMES, Mozuraityne NERINGA a Mcateer NICK, 2010. *Ex-Post Evaluation of 2009 European Capitals of Culture*. ECOTEC Research and Consulting.

MYERSCOUGH, John, 1994. *European Cities of Culture and Cultural Months*. The Network of Cultural Cities. ISBN 0901557897.

NEDVĚD, Jaroslav, 2018. Soud řeší milionový spor, který před lety téměř rozložil vedení Plzně. *iDnes.cz* [online]. 20. února 2018 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/nove-divadlo-v-plzni-soud-mesto-plzen-hochtief-vystavba-viceprace-zaloba.A180220_104712_plzen-zpravy_jzk

NEDVĚD, Jaroslav, 2019. Co s Peklem? Na opravu kulturního domu Plzeň nemá peníze, kraj ho nechce. *iDnes.cz* [online]. 11. října 2019 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/plzensky-kraj-kulturni-dum-peklo-rekonstrukce-finance-havarijni-stav.A191005_506251_plzen-zpravy_vb

NEDVĚD, Jaroslav, 2020. Sen o nové budově Západočeské galerie dostává trhliny, nejsou peníze. *iDnes.cz* [online]. 24. února 2020 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/zapadoceska-galerie-plzen-ministr-kultury-penize-stavba-u-zvonu-dokumentace.A200222_534881_plzen-zpravy_vb

NĚMCOVÁ, Barbora a ČTK, 2014. Areál na Světovaru nebude opravený ani do září 2015, přišel o dotaci. *iDnes.cz* [online]. 25. října 2014 [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/dotace-svetovar-ehmk-mesto-kultury.A141025_085449_plzen-zpravy_pp

NIPOS, 2017. *Návštěvnost muzeí a galerií v roce 2014÷2016*. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

NIPOS, 2019. *Návštěvnost muzeí a galerií v roce 2016÷2018*. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

OTAVA, Martin, 2015. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2014*. Divadlo J. K. Tyla v Plzni.

OTAVA, Martin, 2016. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2015*. Divadlo J. K. Tyla v Plzni.

OTAVA, Martin, 2017. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2016*. Divadlo J. K. Tyla v Plzni.

OTAVA, Martin, 2018. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2017*. Divadlo J. K. Tyla v Plzni.

OTAVA, Martin, 2019. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ ZA ROK 2018*. Divadlo J. K. Tyla v Plzni.

PALMER, Robert, 2004. *European Cities and Capitals of Culture: Part I. and II.: Study Prepared for the European Commission*. Brussel: Palmer-Rae Associates.

PECUCH, Martin, 2014. Anděl Fest se svými dobrovolníky přispěje ke zkrášlení Plzně. *Město Plzeň* [online]. 26. 8. 2014 [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/andel-fest-se-svyymi-dobrovolniky-prispeje-ke-zkrasleni-plzne.aspx>

PECUCH, Martin, 2019a. Ocenění města: Umělecká cena města Plzně. *Město Plzeň* [online]. 10. 1. 2019 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: http://plzen-mesto.cz/obcan/o-meste/informace-o-meste/oceneni-mesta/chap_62357/oceneni-mesta.aspx

PECUCH, Martin, 2019b. Plzeňské Loosovy interiéry budou v návštěvnosti českých architektonických památek. *Město Plzeň* [online]. 3. 7. 2019 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/o-meste/aktuality/aktuality-z-mesta/plzenske-loosovy-interiery-boduji-v-navstevnosti-ceskych-architektonickych-pamatek.aspx>

PĚSTUJ PROSTOR, 2020. O Pěstuj prostor. *Pěstuj prostor*[online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <http://pestujprostor.plzne.cz/o-pestuj-prostor/>

PLZEŇ – TURISMUS, 2016. *Analýza návštěvnosti města Plzně v roce 2015*. Plzeň – TURISMUS, p.o.

PLZEŇ – TURISMUS, 2018. *STRATEGIE ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU DESTINACE PLZEŇ NA OBDOBÍ 2019 - 2023*. Plzeň – TURISMUS, p.o.

PLZEŇ 2015, 2012. *Výroční zpráva za rok 2011*. Plzeň 2015, obecně prospěšná společnost.

PLZEŇ 2015, 2013. *Plzeň 2015 - evropské hlavní město kultury: Kniha první: Program projektu*. Plzeň: Plzeň 2015, o.p.s. ISBN 978-80-905671-0-8.

PLZEŇ 2015, 2014a. *Plzeň 2015 - evropské hlavní město kultury: Kniha druhá: přehled programu*. Plzeň: Plzeň 2015, o.p.s. ISBN 978-80-905671-6-0.

PLZEŇ 2015, 2014b. *Výroční zpráva za rok 2013*. Plzeň 2015, obecně prospěšná společnost.

PLZEŇ 2015, 2016. OPEN UP! konference zhodnotí projekt Plzeň 2015. *Plzeň 2015* [online]. 03. 05. 2016 [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <http://www.plzen2015.cz/cs/openup2016>

PLZEŇ 2015, 2017. *Výroční zpráva o činnosti organizace Plzeň 2015 v roce 2016*. Plzeň 2015, zapsaný ústav.

PLZEŇ 2015, 2018. *Výroční zpráva o činnosti organizace Plzeň 2015 v roce 2017*. Plzeň 2015, zapsaný ústav.

PPM FACTUM RESEARCH, 2016a. *Turismus v Plzni. Závěrečná zpráva z šetření*. 21. 9. 2016.

PPM FACTUM RESEARCH, 2016b. *Turismus v Plzni. Závěrečná zpráva ze čtyř vln šetření návštěvníků města*. 22. 1. 2016.

RAABOVÁ, Tereza a kolektiv, 2016. *Evropské hlavní město kultury Plzeň 2015: Dopady výdajů návštěvníků na ekonomiku ČR*. Economic impact.

REIFOVÁ, Mirka a kol., 2016 *Otevřeno, pojďte dál!: Plzeň - evropské hlavní město kultury*. Plzeň: Plzeň 2015, zapsaný ústav. ISBN 978-80-88102-14-4.

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY č. 1419/199/ES ze dne 25. května 1999 o zavedení akce Společenství na podporu projektu „Evropské hlavní město kultury“ pro roky 2005 až 2019. In: *Úřední věstník*, L 166, 1. 7. 2014. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01999D1419-20040501&from=CS>

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY č. 45/2014/EU ze dne 16. dubna 2014 o zavedení akce Unie ve prospěch Evropských hlavních měst kultury pro roky 2020 až 2033 a o zrušení rozhodnutí č. 1622/2006/ES. In: *Úřední věstník*, L 132, 1, 3. 5. 2014. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0445&from=CS>

ŘÍSKÝ, Milan a ČTK, 2015. Jižanský rock v Plzni. Kapela Lynyrd Skynyrd nadchla tisíce lidí. *Plzeňský deník* [online]. 2. 5. 2015 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://plzensky.denik.cz/kultura_region/jizansky-rock-v-plzni-kapela-lynyrd-skynyrd-nadhla-tisice-lidi-20150502.html

SAUKKOLIN, Jukka a kol., 2012. *ECOC Turku 2011 – Final report of the Turku 2011 Foundation about the realisation of the Capital of Culture year*. Turku: Hameen Kirjapaino Oy.

SOKOLOVÁ, Květuše, 2020. Interview s vedoucí Odboru kultury MMP. Plzeň, 16. 4. 2020.

SVOBODA, Milan, 2016. *Evaluační zpráva projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015*. Praha: HaskoningDHV Czech Republic.

ŠTĚPÁNOVÁ, Kristina, 2020. Interview se zástupkyní ředitelky organizace Plzeň – TURISMUS. Plzeň, 3. 4. 2020

VAINDL, Ladislav, 2020. Plzeňský muzikál zabodoval v prestižní anketě, herci teď zkouší doma. *iDnes.cz* [online]. 29. března 2020. Dostupné z: https://www.idnes.cz/plzen/zpravy/nakaza-koronavir-herec-olsovsky-plzen-divadlo-j-k-tyla-anketa-uspech-elisabeth-billy-elliott.A200326_122548_plzen-zpravy_vb

VESELÁ, Dana, 2015. Po divadle má Plzeň vrátit část dotace na Štruncovy sady. *Plzeňský deník* [online]. 22. 6. 2015 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/po-divadle-ma-plzen-vratit-cast-dotace-na-struncovy-sady-20150622.html

VETEŠKOVÁ, Michaela, 2014. Překotné změny ve vedení projektu Plzeň 2015 končí. *Český rozhlas Plus* [online]. 13. leden 2014 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/prekotne-zmeny-ve-vedeni-projektu-plzen-2015-konci-7689246#&gid=asset&pid=1>

VÝBĚROVÁ KOMISE, 2009. Výběr Evropského hlavního města kultury pro rok 2015 v České republice: Zpráva z 1. kola řízení (předvýběrová fáze). *Ministerstvo kultury ČR* [online]. Praha, 7. - 8. prosince 2009 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/assets/evropska-unie/evropske-hlavni-mesto-kultury/Preselection-report-CZ_2015_CS.pdf

VÝBĚROVÁ KOMISE, 2010. Výběr Evropského hlavního města kultury pro rok 2015 v České republice: Zpráva z konečného výběru. *Ministerstvo kultury ČR* [online]. Praha, 8. září 2010 [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/assets/evropska-unie/evropske-hlavni-mesto-kultury/Zprava-z-konecneho-vyberu_EHMK-2015-CZ_CS.pdf

ZÁPADOČESKÁ GALERIE, 2016. Západočeská galerie v Plzni získala cenu v Národní soutěži muzeí Gloria musaealis za výstavu maorských portrétů Gottfrieda Lindauera. *Západočeská galerie* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: http://www.zpc-galerie.cz/sites/default/files/tz_-_zcg_ziskala_cenu_v_narodni_soutezi_muzei_gloria_musaealis_2015.pdf

Seznam zkratk

DJKT – Divadlo J. K. Tyla v Plzni

EHMK – Evropské hlavní město kultury

MMP – Magistrát města Plzně

ROP – Regionální operační program

TIC – Turistické informační centrum města Plzně

Seznam tabulek

Tabulka 1: Předpokládané a reálné příjmy projektu Plzeň – EHMK 2015	40
Tabulka 2: Rozdělení výdajů projektu (2006–2016) podle druhu	41
Tabulka 3: Počet akcí a návštěvnost jednotlivých vlajkových projektů EHMK	43
Tabulka 4: Návštěvnost DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018).....	48
Tabulka 5: Počet představení DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018).....	49
Tabulka 6: Tržby DJKT a Nové scény DJKT (2014-2018).....	49
Tabulka 7: Návštěvnost poboček Západočeské galerie a Západočeského muzea na území města Plzeň (2014-2018).....	50
Tabulka 8: Počet hostů a počet přenocování ve městě Plzeň (2012-2015)	54
Tabulka 9: Počtu hostů a počet přenocování ve městě Plzeň (2015-2018)	56

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj návštěvnosti DJKT a Nové scény DJKT (2014–2018).....	48
Obrázek 2: Vývoj návštěvnosti poboček Západočeské Galerie a Západočeského muzea na území města Plzeň (2014–2018)	50

Seznam příloh

Příloha A: Struktura interview s PhDr. Květuší Sokolovou

Příloha B: Struktura interview s Mgr. Kristinou Štěpánovou

Příloha A: Struktura rozhovoru s PhDr. Květuší Sokolovou

Před pěti lety byla Plzeň Evropským hlavním městem kultury (EHMK). Jaké vidíte přínosy a dopady projektu?

Jak akci zpětně hodnotíte? Kde vidíte silné a slabé stránky projektu?

Jak se na projektu podílelo město Plzeň, popřípadě Odbor kultury?

Podářilo se městu Plzeň změnit image díky projektu Plzeň – EHMK 2015?

Navázala se díky projektu partnerství či spolupráci se zahraničními subjekty či jinými městy?

Publikace *Otevřeno: Pojďte dál!* (Reifová a kol. 2016), vydaná po skončení akce, informuje o Programu udržitelnosti. Autoři píší, že jeden z pilířů udržitelnosti je vybudovaná mezinárodní značka a udržení Plzně jako zajímavé turistické destinace. Podářilo se toto naplnit?

Jak v současnosti hodnotíte kulturní nabídku ve městě Plzeň?

Jakým směrem by podle Vás měla směřovat plzeňská kultura v dalších letech? Jaké jsou její vize?

Jaký dopad by na město Plzeň a jeho kulturní nabídku mělo vybudování Západočeské galerie? O co město přijde, nebude-li galerie vybudována?

Příloha B: Struktura rozhovoru s Mgr. Kristinou Štěpánovou

Před pěti lety byla Plzeň Evropským hlavním městem kultury (EHMK). Jaké vidíte přínosy a dopady projektu?

Jak akci zpětně hodnotíte? Kde vidíte silné a slabé stránky projektu?

Podařilo se městu Plzeň změnit image díky projektu Plzeň – EHMK 2015?

Publikace *Otevřeno: Pojďte dál!* (Reifová a kol. 2016), vydaná po skončení akce, informuje o Programu udržitelnosti. Autoři píší, že jeden z pilířů udržitelnosti je vybudovaná mezinárodní značka a udržení Plzně jako zajímavé turistické destinace. Podařilo se toto naplnit?

Byl u některých atraktivit zaznamenán strmý nárůst návštěvníků díky projektu EHMK či po jeho skončení?

Po roce 2015 se očekával úbytek turistů a návštěvníků, což se nepotvrdilo. Čím si to vysvětlujete?

Jaký je přibližně podíl návštěvníků města Plzně ze zahraničí? Odkud nejčastěji přijíždějí zahraniční návštěvníci?

Dá se vyjádřit poměr mezi jednodenními návštěvníky Plzně a turisty, kteří zde pobývají více dní? Jaké faktory nejvíce ovlivňují jejich délku pobytu?

Organizace Plzeň-TURISMUS je ve Strategii rozvoje Plzně na období 2019-2023 uvedena jako jeden z garantů zpracování Strategie kulturního turismu. V jaké fázi tato strategie je?

Jaký dopad by na město Plzeň a jeho cestovní ruch mělo vybudování Západočeské galerie? O co město přijde, nebude-li vybudována?

Abstrakt

Majer, T. (2020). *Ex-post evaluace projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015* (Bakalářská práce), Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, Česko.

Klíčová slova: cestovní ruch, evaluační výzkum, Evropské hlavní město kultury, kultura, Plzeň

Bakalářská práce se zabývá evaluací projektu Evropské hlavní město kultury s důrazem na projekt Plzeň – Evropské hlavní město kultury. Práce se zaměřuje na historický vývoj projektu Evropské hlavní město kultury a pojednává o různých přístupech k evaluačnímu výzkumu u jednotlivých měst. Hlavní část práce je věnována projektu Plzně, který je nejprve představen od procesu kandidatury. Závěrečná část práce se v kontextu evaluace plzeňského projektu věnuje oblastem kultury a cestovního ruchu. V obou sledovaných oblastech došlo v roce 2015 k významnému nárůstu, ze kterého aktéři kultury a cestovního ruchu těžili i po realizační fázi projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

Abstract

Majer, T. (2020). *Ex-post Evaluation of the Project Pilsen European Capital of Culture 2015* (Bachelor Thesis). University of West Bohemia, Faculty of Economics, Czech Republic.

Key words: culture, evaluation, European capital of culture, Pilsen, tourism

This bachelor thesis deals with the evaluation of the project European Capital of Culture with emphasis on the project Pilsen – European Capital of Culture. The work focuses on the historical developments of the project and discusses different approaches to the evaluating research of individual cities. The main part of the work is devoted to the project Pilsen, which is introduced from the process of candidacy. The final fragment of the work deals with the areas of culture and tourism in the context of the evaluation of the Pilsen project. A significant increase was noted in both of these monitored areas during 2015, from which was benefited even after the implementation phase of the project Pilsen – European Capital of Culture 2015.